

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Marie Pettersson

Avdragsrätt för hushållsnära tjänster – ur ett genusperspektiv

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Mats Tjernberg

Ämnesområde
Skatterätt/Rättsfilosofi

Termin
HT 2005

Innehåll

INNEHÅLL	II
SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	3
1 INLEDNING	4
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Disposition	5
1.2.1 Bakgrunden - Ur ett icke-feministiskt perspektiv	5
1.2.2 Bakgrunden - Ur ett feministiskt perspektiv	5
1.3 Metod och material	6
1.4 Avgränsningar	6
2 BAKGRUND	7
2.1 Förslag på lag om avdragsrätt för hushållsnära tjänster	8
2.1.1 Avdragsrätt ur ett nationalekonomiskt perspektiv	9
2.1.1.1 Effektivitetsvinsten	9
2.1.1.2 Sysselsättningsvinsten	9
2.1.1.3 Jämställdhetsvinsten	9
2.1.1.4 Rättvisevinsten	10
2.1.1.5 Den moraliska vinsten	10
2.1.1.6 Vinsten av en minskad offentlig sektor	10
2.1.2 Avdragsrätt ur ett kriminologiskt perspektiv	10
2.2 Avdragsrätt införd i den finska lagstiftningen	11
2.3 Avdragsrätt för byggnadsunderhåll, ROT-avdraget	12
3 HOW THE INSURERS PUT A PRICE ON A WIFE	13
3.1 Myten om det jämställda Sverige	13
3.2 Kvinnliga och manliga branscher	14
3.2.1 Kort historik om kvinnliga och manliga sysslor	15
3.3 Varför hushållsarbetet är ojämnt fördelat	16
3.3.1 Ekonomiska förklaringar	16
3.3.2 Kulturella förklaringar	17
3.3.2.1 Lévi- Strauss	18
3.3.3 Genuskontraktet	18
4 AVDRAGSRÄTT FÖR HUSHÅLLSNÄRA TJÄNSTER - UR ETT GENUSPERSPEKTIV	20

4.1	Liberalfeminismen	20
4.1.1	Avdragsrätten ur ett liberalfeministiskt synsätt	21
4.2	Radikalfeminismen	23
4.2.1	Avdragsrätten ur ett radikalfeministiskt synsätt	24
4.3	Socialistisk radikalfeminism	26
4.3.1	Avdragsrätten ur ett socialistiskt radikalfeministiskt synsätt	27
4.3.1.1	Invandrare och avdragsrätt för hushållsnära tjänster	28
4.4	Varför pigdebatt i Sverige och ingen i övriga Europa?	29
5	ANALYS	31
5.1	Skapandet av en feministisk utopi?	31
5.2	Trenden för arbetsfördelningen i hemmet?	32
5.3	Vilka åtgärder måste enligt teorin vidtas?	33
5.4	Kommer avdragsrätten hjälpa eller stjälpa kvinnan?	34
5.5	Slutsats i debatten?	37
	LITTERATURFÖRTECKNING	39
	RÄTTSFALL	43
	BILAGA, FINSK LAGSTIFTNING	44

Sammanfattning

Sommaren 1993 la Anne-Marie Pålsson fram ett förslag om en avdragsrätt för hushållsnära tjänster. Hon menade att detta bland annat skulle avlasta dubbelarbetande kvinnor från obetalt arbete i hemmet och därigenom hjälpa kvinnor att nå samma positioner i yrkeslivet som män har möjlighet att nå.

Inledningsvis kommer uppsatsen att peka på de problem som finns angående arbetsfördelningen mellan män och kvinnor i hemmet. Denna visar bland annat att det endast i 13 % av hemmen finns en jämställd fördelning av hushållssysslor. Man kan emellertid se en jämnare uppdelning hos yngre par. Trots det visar inte prognosen att det faktiskt kommer att bli en mer jämställd fördelning då arbetsfördelningen tenderar att bli mindre jämställd när första barnet kommer.

Det finns ett otal teorier om varför det obetalda arbetet i hemmet till största delen utförs av kvinnan. Uppsatsen kommer till en början att behandla fyra av dem. Avstamp görs i Gary S. Beckers teori om ekonomisk rationalitet. Enligt denna teori är det ekonomiskt rationellt att hemmets börda läggs på kvinnan, då familjen som en enhet tjänar på att mannen, som normalt inbringar den största inkomsten, specialiserar sig på förvärvsarbete medan kvinnan, som har högst produktivitet i hemmet, specialiserar sig på hemarbete.

Ser man arbetsfördelningen i hemmet ur ett kulturellt perspektiv menar Talcott Parsons att det är samhällets normer som inviger kvinnor och män i olika roller. Dessa samverkar som olika institutioner i samhället och ingår ett beroendeförhållande med varandra. Genom samhället tilldelas kvinnan den expressiva rollen som står för familjens känslomässiga behov medan mannen tilldelas den instrumentella rollen, vilken står för familjens materiella behov samt familjens relationer utåt. Även Claude Lévi-Strauss menar att kvinnor och män tilldelas olika bestämda uppgifter. Vad som skiljer honom från Parsons är att uppgifterna inte självklart kan anses som kvinnliga respektive manliga. Enligt hans empiriska studier skiljer sig kvinnornas och männens sysslor åt beroende på vilket samhälle man studerar.

Slutligen presenteras Yvonne Hirdmans teori om genuskontraktet. Genuskontraktet används för att analysera beroendet mellan könen samt de idéer och föreställningar om kön, var och när och hur de bör röra sig i världen. Hon menar att kvinnor generellt underordnar sig män och ansvarar för den största bördan i hemmet så att män ska få mer utrymme i det ”stora livet” samt få fler självklara rättigheter.

Uppsatsens huvudsyfte är dock att titta på den så kallade pigdebatten samt belysa en lag om avdragsrätt för hushållsnära tjänster ur tre olika feministiska perspektiv.

Avstamp görs i den liberalfeministiska teorin, vilken tror på uppfostran och utbildning som enda möjlighet att upphäva kvinnors underordnade positioner. Ett jämställt samhälle är en omöjlighet enligt teorin om kvinnorna skall tvingas bära dubbla bördor, dels i det betalda yrkeslivet och dels i det obetalda hemarbetet. En avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle enligt teorin vara en bra lösning på problemet, då detta skulle bidra till att billigare kunna anställa någon att utföra hemarbetet. Yrkeskvinnorna skulle härigenom ha samma möjlighet som männen att göra karriär och klättra på samhällshierarkin.

Till motsats från liberalfeministerna anser radikalfeministerna att en avdragsrätt för hushållsnära tjänster visar att kvinnor accepterar sin underlägsenhet gentemot män. Istället för att ta en konflikt med sin make om att han skall hjälpa till med hushållssysslorna anställer hustrun en annan kvinna som tar hand om jobbet. Genom detta förfarande cementeras traditionen att hushållsarbetet är en kvinnoyssla.

Den sista feministiska teorin som belyser avdragsrätt för hushållsnära tjänster är den socialistiskt radikalfeministiska teorin. Denna ser problemet dels ur ett radikalfeministiskt och dels ur ett socialistiskt perspektiv. Enligt teorin är kvinnors oavlönade hemarbete oundvikligt i ett kapitalistiskt system. Hemarbetet är dessutom grunden till kvinnors underordnade positioner, då det är männen som tillägnar sig det obetalda hemarbetet. De som förespråkar en socialistisk radikalfeminism menar att en avdragsrätt för hushållsnära tjänster är en skattesubventionering för medel- och överklass som enbart skulle bidra till ett bevästande av de redan tydliga klassklyftorna i samhället.

Det är svårt att komma fram till en slutsats huruvida en avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle hjälpa eller stjälpa kvinnan. Ser man dock till det faktum att kvinnan är fast med det obetalda hushållsarbetet och att ingen trend visar att arbetsbördan skulle bli mer jämlikt fördelad, skulle en avdragsrätt för hushållsnära tjänster vara en bra lösning för yrkeskvinnorna som vill komma upp på samma nivåer som männen i yrkeslivet. Det skulle dessutom skapa jobb för arbetslösa kvinnor, vilka nu antingen är beroende av bidrag från staten eller från sina män. Ett alternativ är att precis som med ROT-avdraget införa skattesubventionen på prov under en begränsad tid.

Förord

Detta var en angenäm studie om den alltid så aktuella genusvetenskapen, vilken man tyvärr alltför sällan stöter på under grundutbildningen på juris kandidatprogrammet. Två föreläsningar och Simone de Beauvoirs *Det andra könet* plus lite nyheter om Fi i Metro var det lilla jag hade i bagaget vid starten för skrivandet.

Jag vill i alla fall tacka de personer som stått ut med mitt tjat om feministiska teorier och arbetet i hemmets sfär. Tack till min handledare Mats Tjernberg, som även han var lekman på området, men trots det hade många intressanta tankar om frågan om en avdragsrätt för hushållsnära tjänster.

1 Inledning

I Robert Pålssons *Hunden klockan tre och fjorton* skriver författaren om kvinnors och mäns likhet inför lagen. Ett exempel som han anser visar kvinnors och mäns olikhet inför lagen är införandet av det så kallade ROT-avdraget, en skattesubventionering inom en bransch där nästan alla verksamma är män. En avdragsrätt för hushållsnära tjänster, som exempelvis städning och barnpassning där majoriteten av de yrkesverksamma personerna är kvinnor, har länge diskuterats, men aldrig införts. Den slutsatsen Pålsson drar av detta är att kvinnor och män verksamma inom dessa yrken inte fullt ut är lika inför lagen.¹

1.1 Syfte och frågeställning

Kvinnor har enligt traditionen alltid stått för den största bördan i hemmet, något de flesta är medvetna om och är beredda att ändra på. Hur långt jämställdhetsarbetet har kommit eller hur långt det är kvar är en intressant fråga att ställa sig, när det som Robert Pålsson menar är så att kvinnor och män verksamma inom olika yrken inte ens är fullt ut lika inför lagen.

Uppsatsens syfte är dels att granska fördelningen av hushållssysslor mellan män och kvinnor i de svenska hemmen. Genom att se på statliga utredningar om fördelning av hushållssysslor i familjen kommer uppsatsen att försöka besvara frågeställningen:

– Visar trenden på att arbetsfördelningen i hemmet kommer att bli mer jämställd mellan kvinnor och män?

Ytterligare ett syfte med uppsatsen är att försöka förklara varför uppdelningen är så ojämlig fördelad. För att granska detta har jag ett teoriavsnitt med fyra olika fördelningsteorier. Med hjälp av dessa teorier kommer jag att försöka besvara frågeställningen:

– Varför är uppdelningen av hemarbete så ojämnt fördelat, och vad krävs för att ändra traditionen?

Det slutliga syftet, uppsatsens huvudsyfte är att belysa en lag om avdragsrätt för hushållsnära tjänster ur tre olika feministiska perspektiv; liberalfeminismen, radikalfeminismen och slutligen socialistisk radikalfeminism. Med utgångspunkt ur ett lagförslag från 1994² kommer uppsatsen att titta på frågeställningen:

– Kommer en lag om avdragsrätt hjälpa eller stjälpa kvinnan?

¹ Pålsson (2005) s. 74

² SOU 1994:43

1.2 Disposition

1.2.1 Bakgrunden - Ur ett icke-feministiskt perspektiv

Jag har valt att inleda uppsatsen med en grundläggande redogörelse om vad en avdragsrätt hade inneburit om man bortser från ett feministiskt perspektiv. Examensarbetet tar till en början upp det lagförslag som Lars Vinell la fram i SOU 1994:43 för att ge en bild av hur en eventuell framtida lag skulle kunna se ut.

Vidare tittar uppsatsen på en avdragsrätt för hushållsnära tjänster ur ett nationalekonomiskt perspektiv, främst på den vinst för samhället som nationalekonomen Anne-Marie Pålsson pekade på i sin bok *Finns det en marknad för hemarbete?*

Även det kriminologiska perspektivet är intressant. Uppsatsen berör därför mycket kort vad en avdragsrätt generellt innebär för motverkande av svartarbete.

Sverige är inte det enda land som diskuterat subventionerad hjälp till utförandet av hushållssysslor. I länder såsom Frankrike, Tyskland samt de nordiska grannländerna finns redan möjligheter till subventioner. Finland har det system som liknar det svenska förslaget från 1994 mest. Även det svenska ROT-avdraget har tjänat som förebild för det finska systemet. Detta kommer inledningsvis därför också mycket kort att beröras.

1.2.2 Bakgrunden - Ur ett feministiskt perspektiv

För att man ska kunna diskutera avdragsrätten ur feministiska teorier måste man ha viss bakgrund till hur situationen förhåller sig, bland annat hur situationen ser ut i hemmen. Att det är kvinnan som utför den största delen av hushållsarbetet är troligen ingen nyhet. Men håller situationen på att förändras? Jag gör en kortare beskrivning av läget, med utgångspunkt i en statlig utredning från 1998.

Vidare kommer jag att göra ett mindre klagörande om kvinnliga och manliga arbetsuppgifter och i samband med detta kortfattat ta upp fyra olika teorier om vad arbetsfördelningen skulle kunna bero på. Detta för att i ett senare skede få en så rättvis och intressant analys som möjligt.

Först när ovanstående är slutfört kommer jag att komma in på de tre olika feministiska inriktningarna. Därefter avslutar jag med en analys samt att även försöka spekulera i varför det enbart var i Sverige en pigdebatt blossade upp, och exempelvis inte i våra nordiska grannländer.

1.3 Metod och material

Eftersom huvudsyftet med uppsatsen är att belysa avdragsrätten ur tre olika feministiska teorier grundar den sig till största delen på två läroböcker inom genusvetenskapen; Lena Gemzöes *Feminism* samt Pamela Abbotts och Claire Wallace's *Introduktion till sociologi Feministiska perspektiv*. Dessa två böcker har varit till stor hjälp för en introduktion till genusvetenskapen och har på ett pedagogiskt sätt hjälpt till att bygga upp de feministiska teorikapitlen.

För teoriavsnitten angående fördelningen av hushållssysslor mellan män och kvinnor har jag använt mig av tyngre ekonomisk och sociologisk litteratur i exempelvis Gary s. Beckers *A theory of marriage* och Talcott Parsons *Family, socialization and interaction process*. Vid valet av teorier har jag bland annat fått vägledning i Gemzöes bok.

Vidare bygger uppsatsen på statliga utredningar, främst vid frågan huruvida trenden pekar på att hushållsarbetet kommer bli mer jämställt fördelat eller inte.

Slutligen, eftersom frågan är ett tacksamt diskussionsämne, har jag använt mig av debattartiklar, motioner och liknade material för att beskriva de olika feministiska ståndpunkterna om avdragsrätt för hushållsnära tjänster.

1.4 Avgränsningar

Efter att ha deltagit under ett forskarseminarium insåg jag hur omfattande området om hushållstjänster är. Uppsatsen begränsar sig till att behandla huruvida en lag om avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle hjälpa eller stjälpa kvinnan.

Trots att jag inledningsvis kort redogör för avdragsrätten för hushållsnära tjänster ur ett nationalekonomiskt och kriminologiskt perspektiv kommer jag inte diskutera dessa punkter vidare, då bakgrundskapitlet tas med för att bättre förstå pigdebatten och varför den överhuvudtaget har uppstått.

Vidare skulle man mer grundligt kunna gå in på vissa frågor som exempelvis *varför städjobbet har fått sin låga status* eller den omfattande frågan *varför skattesubventioner ens diskuteras och införs, när man vet att vissa människor enbart i teorin har möjlighet att använda dem*.

Uppsatsen avgränsas även från att göra egna empiriska studier och använder istället färdigställt material från Statens Offentliga Utredningar.

2 Bakgrund

Alltsedan riksdagskvinnan och nationalekonomen Anne-Marie Pålsson 1993 la fram ett förslag om skattesubvention för hushållsnära tjänster har en debatt om förslaget pågått i Sverige. Förslaget diskuteras främst ur tre perspektiv; ett nationalekonomiskt, ett kriminologiskt samt ur ett genusperspektiv.

I samband med att fler industrijobb flyttar från Sverige och regeringen försöker åtgärda arbetslösheten med sysselsättningsprogram uppkommer den ständigt aktuella frågan om avdragsrätt för hushållsnära tjänster. Frågan aktualiseras även när den låga svenska natalitet kommer på tal.

”Med pigan och drängen fick frugan mer tid för sängen”³

Citatet är hämtat från en affisch framställd av SSU, och har Kd: s förre partiledare Alf Svensson sittande på en säng med ett leende på läpparna. Detta för Kd: s positiva ställning i frågan om avdragsrätt för hushållsnära tjänster.

Den socialdemokratiska regeringen har i stort sett varit emot förslaget men föreslår nu att jobb skall skapas genom att arbetslösa ungdomar skall hjälpa äldre personer med vissa typer av hushållstjänster som exempelvis att byta gardiner⁴.

I en annan artikel i Dagens Industri från oktober 2005 skrivs om det nystartade företaget "Rent hos dig" som säljer inhyrd städhjälp från Lettland för under halva priset jämfört med hur mycket det kostar att anlita en svensk städarbetare. De lettiska städarbetarna tjänar 55 kronor per timme, vilket kan konkurrera med svarta priser som ligger mellan 30 och 150 kronor per timme⁵. Skatten betalas i Lettland eftersom bolaget är registrerat i Riga samt därför att städarbetarna inte stannar längre än 180 dagar. Arbetslivsminister Hans Karlsson ställer sig positiv till de nya företagen och menar att den socialdemokratiska regeringen fortfarande inte har några planer på att ändra sin inställning i frågan om avdragsrätt för hushållsnära tjänster⁶.

I en artikel i Dagens Nyheter från 2003 skrivs om det ökade problemet med svartstädning i Sverige. Det är främst kvinnor från Polen och Litauen som utan arbetstillstånd ertappats med att ha städats hos svenska familjer. I maj

³ SSU lät efter KD: s kampanj för pigavdraget trycka upp en affisch med en bild av Alf Svensson sittande på sängen.

⁴ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1042&a=447537&previousRenderType=1>

⁵ Marknadspriset för vita städtjänster ligger enligt bolaget Hemfrids hemsida på 330 kr/h; <http://survey.spirello.com/hemfrid/content/item.asp?iItemId=67&iNodeId=8>

⁶ <http://www.di.se/Avdelningar/Artikel.aspx?stat=0&ArticleID=2005%5c10%5c14%> (Vit städhjälp till svarta priser 2005-10-14)

2003 dömdes en trebarnsmamma från Askim till 50 dagsböter à 70 kronor. Hon ålades även att betala 38 600 kronor för brott mot utlänningslagen⁷. Kvinnan hade dock inte brutit mot någon skattelag utan enbart mot utlänningslagen.

2.1 Förslag på lag om avdragsrätt för hushållsnära tjänster

Hur skulle en lag kunna se ut? Efter Pålssons förslag på en lagstiftning om avdragsrätt för hushållsnära tjänster lades 1994 en SOU fram av Finansdepartementet med ett liknade lagförslag⁸. Förslaget på lagen löd som följer:

- *Tjänsterna inklusive de som köps av företag är momsbefriade*
- *Hushållet får dra av kostnaderna för köpen eller anställningen upp till 40 000 kronor per år*

De tjänster som omfattas av skattelindringen är

- *städning*
- *fönsterputsning*
- *tvätt/strykning*
- *trädgårdsarbete*
- *inköp*
- *barnpassning*
- *arbetskostnaden i reparation och underhåll av bostaden*

Skattelindringen gäller ej vid anställning av hushålls- eller familjemedlem

Vuxna hushållsmedlemmar förutsätts arbeta minst halvtid för att hushållet skall komma i åtnjutande av skattelättnaderna

För hushåll med barn som är 13 år eller yngre eller med annan familjemedlem som bevisligen inte klarar sig själv höjs avdragsgränsen till 70 000 kronor. För att komma i åtnjutande av denna extra förmånen i förhållande till gällande regler måste ett hushåll med två vuxna båda arbeta minst halvtid. Ensamstående förälder måste också arbeta minst halvtid⁹.

Man måste dock ta hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna inom EU¹⁰. En inskränkning till att det enbart får dras av för en städtjänst som beskattas i Sverige skulle med största sannolikhet bryta mot EG-rätten. En ny lag måste ta hänsyn till detta och skulle därmed till viss del kunna förlora sin ekonomiska rationalitet om det blir aktuellt att städbolag från

⁷ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=147&a=173089&maNo=-1>

⁸ SOU 1994:43

⁹ Ibid. s. 11

¹⁰ Romfördraget Artikel 39 ff. Om fri rörlighet för personer, tjänster och kapital

lågskatteländer etableras på den svenska arbetsmarknaden men inte betalar någon skatt här¹¹.

2.1.1 Avdragsrätt ur ett nationalekonomiskt perspektiv

Anne-Marie Pålsson skrev boken *Finns det en marknad för hemarbete* under lågkonjunkturen på 1990-talet då ca 20 % av alla svenskar i aktiv ålder gick utan arbete. Förslaget verkade då främst vara ett förslag att öka sysselsättningen och därigenom sänka arbetslösheten. Pålsson pekade på paradoxen att merparten av de arbetslösa inte önskade annat än att få ett jobb, medan stora delar av dem som var sysselsatta belastades av dubbla bördor, inte mist flertalet barnfamiljer¹².

Pålsson menade i sin publikation att vidgade avdragsmöjligheter kommer att ge betydande ekonomiska vinster vilka hon delar upp i sex kategorier, 1) effektivitetsvinster 2) sysselsättningsvinster 3) jämställdhetsvinster 4) rättvisevinster 5) den moraliska vinsten samt 6) vinsten av en minskad offentlig sektor¹³.

2.1.1.1 Effektivitetsvinster

Pålsson pekar på de klassiska principerna om arbetsdelning och specialisering även på hushållen. Hon menar att det nuvarande skattesystemet skapar skatteklaror så att det blir ekonomiskt omöjligt att hyra in någon vitt som städar hemmet och istället avsätta tid till att öka sitt eget arbetsutbud¹⁴.

2.1.1.2 Sysselsättningsvinster

Genom en avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle det enligt Pålsson skapas en arbetsmarknad för lågproduktiva grupper i samhället. Med lågproduktiva syftar Pålsson på exempelvis ungdomar som inte är klara med sin utbildning eller som saknar utbildning¹⁵.

2.1.1.3 Jämställdhetsvinster

Pålsson menar med detta argument att det skall bidra till att få in fler kvinnor på högre positioner. Eftersom detta är en feministisk aspekt på en eventuell lag om avdragsrätt för hushållsnära tjänster kommer argumentet diskuteras lägre fram i uppsatsen¹⁶.

¹¹ <http://www.di.se/Avdelningar/Artikel.aspx?stat=0&ArticleID=2005%5c10%5c14%>

¹² Pålsson & Norrman, 1994, s. 5

¹³ Ibid. s. 76

¹⁴ Ibid. s. 76 ff.

¹⁵ Ibid. s. 85 ff.

¹⁶ Ibid. s. 92

2.1.1.4 Rättvisevinsten

Pålsson menar att de kvinnor som i dagsläget utför hushållstjänster obetalt eller mot svart betalning missar ersättning från exempelvis pensionssystemet. Det utförda arbetet missgynnar därför dessa, vilka i huvudsak är kvinnor. Genom att överföra sociala förmåner från uppdragsgivaren till uppdragstagaren vid hemarbete uppnås en mer rättvis fördelning av tryggheten¹⁷.

2.1.1.5 Den moraliska vinsten

Pålsson menar att den svarta sektorn med hjälp av avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle konkurreras ut. Detta argument användes även vid införandet av ROT-avdraget¹⁸.

2.1.1.6 Vinsten av en minskad offentlig sektor

Om hushållen får göra avdrag för hushållsnära tjänster ökar möjligheten att föra över sysslor från den offentliga sektorn till hushållen, något som enligt Pålsson skapar förutsättningar för sänkt skatt. En annan del av vinsten är den ökade flexibiliteten till olika lösningar för den enskildes problem som avdragsprincipen ger. Trycket kommer att minska på den offentliga sektorn, vilket kommer att leda till att statens utgifter sjunker¹⁹.

2.1.2 Avdragsrätt ur ett kriminologiskt perspektiv

Media har den senaste tiden uppmärksammat det ökade användandet av svartstädande kvinnor i framförallt mer välbärgade familjer. Hovrätten²⁰ frikände enligt en artikel i Dagens Nyheter 17 kvinnor som anlitat en litauisk städerska. Dessa ansågs inte av hovrätten som arbetsgivare. Hovrätten såg istället städerskan som egenföretagare. Det var därför inte olagligt att anlita henne. Kammaråklagare Lena Medelius menade i intervjun att om tolkningen arbetsgivare - arbetstagare - egenföretagare står sig kommer det att i framtiden bli avsevärt mycket svårare att bekämpa svartarbete²¹.

Vad finns det för möjligheter att motverka svartarbete? Enligt en framlagd motion av Centerpartiet från 1984 bör inte kontrollen skäras utan möjligheterna att begå ekonomisk brottslighet minskas. Ett förslag partiet la fram var en modell att genom avdragsrätt för reparationer på schablontaxerade villor ge villaägaren ett starkt motiv att begära kvitto av den hantverkare som han anlitat och på så sätt tvinga den sistnämnde att redovisa sin inkomst²².

¹⁷ Pålsson & Norrman (1994) s. 93 f.

¹⁸ Ibid. s. 95

¹⁹ Ibid. s. 96 ff.

²⁰ Hovrättsdomar från hovrätten i västra Sverige, mål nummer; B 3257-03, B 3259-03, B 3149-03 och B 3148-03

²¹ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=147&a=173089&maNo=-1>

²² Motion 1984/85:95, s. 19

Ett sätt att kunna höja skattemoralen i samhället är att minska skattetrycket. Enligt en undersökning Riksskatteverket gjort är den främsta anledningen till varför människor fuskar med skatten att den är för hög²³.

Sven-Åke Lindgren diskuterar i sin bok *Ekonomisk brottslighet* olika teorier om hur man bekämpar den ekonomiska brottsligheten. Lindgren har bland annat ett kapitel där han diskuterar hur samhället kan undvika ekonomisk brottslighet så som svartstädning genom avkriminalisering som ett självkontrollerande system²⁴.

Folkpartiet menar i en motion från 1984 att:

En väsentlig åtgärd för att förebygga brott är att avskaffa lagar och regler vilka gör människor till brottslingar. Ju fler restriktioner som införs desto fler tillfällen blir det att människor blir lagbrytare. I arbetet med att förhindra uppkomsten av ekonomisk brottslighet måste därför en ambition vara att förenkla gällande regelsystem och avskaffa lagar och regler som inte fyller sitt syfte²⁵

Anita Nyberg skriver dock att det trots skatteavdrag fortfarande kommer att vara billigare att anställa någon svart än att anställa någon vitt. Vidare skriver hon att ett problem vid öppnandet av en skattesubventionerad marknad, inte bara kan vara ett misslyckande att omvandla de redan befintliga svarta tjänsterna till vita, utan även locka till sig nya producenter av svarta hushållsnära tjänster. Genom en avdragsrätt etableras en norm att det är acceptabelt att anlita en städerska, vilket ger resultatet en växande vit marknad, men även av en svart, med jobb utförda av bland annat oregistrerade invandrare²⁶.

2.2 Avdragsrätt införd i den finska lagstiftningen

Sverige är inte unikt med att diskutera en subvention för hushållsnära tjänster. I flera europeiska länder, såsom Frankrike, Tyskland samt de nordiska grannländerna finns redan möjligheter till lättnader för hemtjänster.

I Finland²⁷ infördes 1997 på försök två modeller samtidigt, varav en inspirerats av det svenska ROT-avdraget²⁸. Denna infördes senare, år 2000, i hela landet och medgav ett avdrag på 40 %, vilket år 2002 höjdes till 60 % på ett belopp om högst 1 150 euro per person och år²⁹. De främsta skälen till

²³ <http://skatteverket.se/rapporter/rapport200302/rapport200302.pdf>

²⁴ Lindgren (2000) s. 173

²⁵ Motion 1984/85:93, s. 5

²⁶ Nyberg, 1997, s. 44 ff.

²⁷ Se lag i Bilaga

²⁸ Se kapitel 2.3

²⁹ Lag 1162/2002 om ändring i Inkomstskattelagen (Finland)

ett försök med skattesubventioner för hushållsnära tjänster var dels att stimulera sysselsättningen i landet och dels att minska utnyttjandet av svart arbetskraft i hemmet³⁰.

Då lagen har utvidgats sedan införandet verkar det som om resultatet varit tillfredsställande med 66 000 personer som använt sig av avdragsrätten och ett beviljat skatteavdrag på sammanlagt 30 miljoner euro under 2001. År 2003 hade antalet hushåll som utnyttjade systemet fördubblats till över 123 000, motsvarande 5 % av antalet hushåll i Finland. Detta har resulterat i en framväxt av nya jobb, nya företag samt en kraftigt minskad svart sektor³¹.

2.3 Avdragsrätt för byggnadsunderhåll, ROT-avdraget

ROT-avdraget är en möjlighet till skattereduktion för utgifter vid byggnadsarbeten på bostadshus, vilket tillfälligt har varit möjligt för reparationer, ombyggnad och tillbyggnad fram till och med juni 2005. De främsta grunderna till ett tillfälligt införande av ROT-avdraget var att stimulera en sysselsättning och därigenom utnyttja kapaciteten inom byggsektorn och samtidigt motverka arbetslösheten inom branschen. Dessutom var syftet att minska den svarta sektorn³². Det svenska ROT-avdraget tjänade som förebild vid skapandet av den finländska lagstiftningen om avdragsrätt för hushållsnära tjänster.

I en motion³³ föreslogs att det även i Sverige skulle kunna göras liknade avdrag för hushållsnära tjänster, ett så kallat RUT-avdrag, renhållning, underhåll, tvätt. Den som köper tjänsten skulle enligt förslaget få göra avdrag i deklarationen, medan den som utför tjänsten skulle betala kommunalskatt. Vissa debattörer har kallat förslaget om en avdragsrätt för ett jämställt ROT-avdrag³⁴. Charlotte Cederschiöld skriver i Dagens Industri från 1994 att politikerna inte är villiga att befria kvinnorna från några skatter, däremot den manliga ROT-sektorn, vilket kvinnorna givetvis måste vara med och subventionera. Detta det faktum till trots att flera är beredda att arbeta inom städbranschen om priserna sjunker³⁵.

³⁰ RP 256/2002 (Finland)

³¹ http://www.almega.se/Templates/T_2.asp?PN=740480

³² Prop. 2003/04:163

³³ Motion 1997/98:A30

³⁴ Motion 2004/05:Sk201

³⁵ <http://di.se/Avdelningar/ArtikelUtskrift.aspx?ArticleId=1994\03\01\101&type=article>

3 How the insurers put a price on a wife³⁶

”According to L&G, the ”commercial value” of a British housewife now works out at £370 a week, or £19,240 a year. This represents the total cost of hiring replacement help at employment agency rates to cover the roles of a housewife during her 90-hour, seven-day working week.”³⁷

Det obetalda arbetet en hemmafru utför skapar enligt en artikel från 1987 i *”THE TIMES”* ett stort värde och skulle betinga ett högt pris. Enligt artikeln skulle den, med hjälp av dator skapade, 37-åriga Rosalind vara värd strax under 20 000 pund om året. Rosalinds arbete startade måndag morgon klockan sju med tillredning av frukost. Arbetsdagen avslutades på kvällen klockan nio och innebar ett 14 timmars långt dagsverke. Under sin arbetsvecka arbetade hon som inköpschef, fönsterputsare, sjuksköterska, chaufför, städare, kock och dagisfröken. Under den 92 timmar långa arbetsveckan räknade man inte med beredskapstiden, till exempel då barnen låg och sov³⁸.

”A housewife’s work is specialist and if anything happened to her and her husband had to pay someone to do that work, he could find it pretty tough financially,...”³⁹

3.1 Myten om det jämställda Sverige

Sverige anses som ett av världens mest jämställda länder. Trots det utkom det 1998 en SOU som visade på ojämlikheten i hushållet⁴⁰.

Hushållsarbetet har, sett ur ett tidsperspektiv, genomgått en strukturomvandling. Detta innebär att tiden i hemmet används på ett helt annat sätt idag än på 1970-talet och tidigare, exempelvis tid till sömnad, städning, matlagning och disk⁴¹.

Fördelningen på hushållssysslor har sedan 1960-talet blivit mer jämställt. Anledningen till detta är främst att kvinnors lönearbets tid har ökat. För männen är det tvärt om då deras arbetsvecka i snitt minskat från 45 timmar i veckan 1966 till 40 timmar i veckan 1973 samt på grund av införandet av

³⁶ Cole (1987) How the insurers put a price on a wife, s. 38, Rubriken är hämtad från en undersökning ett försäkringsbolag gjort på hur mycket en hemmafrus arbete kan värderas till och hon skulle ha betalats med en marknadsmässig lön.

³⁷ Ibid. citat, s. 38

³⁸ Ibid. s. 38

³⁹ Ibid. citat, s.38

⁴⁰ SOU 1998:6, kap 5

⁴¹ Ibid. s. 39 f.

femte semesterveckan 1978 och sänkt pensionsålder mm. Tydligt är enligt utredningen att ju mindre hushållsarbete en kvinna utför och ju mindre hushållsarbete som sammanlagt utförs i familjen, desto mer jämställda är man⁴².

För att belysa situationen i hemmet i utredningen delades gifta och samboende män och kvinnor in i fyra olika kategorier av jämställdhet;

I den första kategorin *ett jämställt hushåll* utför makarna/samborna hushållssysslorna som matlagning, tvättning och städning lika ofta. Av de tillfrågade var situationen denna för 13 %.

Den andra kategorin *ett semijämställt hushåll* gjorde mannen vissa av hushållssysslorna. Kvinnan hade dock huvudansvaret och gjorde mest. Situationen var denna för 24 % av de tillfrågade paren.

I den *konventionella jämställdheten* gjorde kvinnan mest vad gäller sysslorna matlagning och tvättning, medan de båda delade på städningen. Denna fördelning var den mest vanliga fördelningen och stämde in på 36 % av paren.

För de resterande 27 % fördelades hushållssysslorna enligt den *patriarkala familjetypen*, då kvinnan alltid utförde matlagning och tvättning och nästan alltid även städning⁴³.

Man ser att det är hos de yngre paren utan barn som jämställdheten är högst. I 32 % av hushållen är arbetsfördelningen jämt fördelad. Det ter sig emellertid som om att jämställdheten ändras radikalt då det första barnet kommer, något som tycks fortleva även när barnen blir större och till och med flyttar hemifrån. I utredningen skrivs att man inte av undersökningen kan dra slutsatsen att de yngre generationerna kommer ändra mönstret radikalt, men inte heller att de inte skulle kunna göra det⁴⁴.

3.2 Kvinnliga och manliga branscher

I nästföljande avsnitt kommer en kort översikt om vad som genom tiderna har ansetts som kvinnliga och manliga branscher följa. Det har genom alla tider funnits arbetsuppgifter som ansetts som kvinnliga respektive manliga. Denna uppdelning har banat väg för den ojämna fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Vad som kan betraktas som kvinnoysslor respektive manssysslor har förändrats över tid. Det mönster man kan se är dock att en arbetsfördelning mellan könen rekonstruerats och att det som huvudsakligen utförts av kvinnor alltid värderats lägre, både i hänseende till den ekonomiska ersättningen samt den

⁴² SOU 1998:6, s. 45

⁴³ Ibid. s. 41

⁴⁴ Ibid. s. 43

status sysslan får. Hos kvinnor finns intresset att bryta dessa barriärer medan det hos män inte finns någon anledning att bryta mot könsordningen och utföra kvinnoysslor⁴⁵.

Arbete delas in i förvärvsarbete och oavlönat hemarbete. Hemarbetet har enligt könsordningen alltid inhägnats till att vara en kvinnoyssla. Förvärvsarbetet kan i sin tur delas in i avlönat och oavlönat förvärvsarbete. Det oavlönade förvärvsarbetet kan bland annat vara det jordbruksarbete som utfördes hemma på gården av familjemedlemmar. Avlönat förvärvsarbete kan antingen utföras i hemmet, exempelvis i form av ett arbete ett hembiträde utförde, eller i form av ett arbete i offentligheten. Även vad gäller rollen som hembiträde, har denna enbart ansetts som en kvinnoyssla.

Ser man till konkurrensen har kvinnor alltid konkurrerat med män om mansdominerande yrken. Konkurrensen är ovanlig i omvänt förhållande men förekommer undantagsvis vid en mycket hög arbetslöshet. Yrken kan dessutom byta kön från kvinnligt till manligt i samband med att ny teknik införs. Ett klassiskt exempel är när kvinnoysslan att mjölka kor ändrades till att bli en manssyssla då den nya tekniken med mjölkmaskiner infördes⁴⁶.

3.2.1 Kort historik om kvinnliga och manliga sysslor

Fram till mitten av 1800-talet under skråsystemets tid hörde de flesta verksamheter till männens monopol. Kvinnorna fick med tiden dock fler rättigheter och hade dessutom samma behov som männen att försörja sig. Med industrialiseringen utmejslades emellertid speciella kvinnoysslor. Det var mycket på grund av fackföreningarna som kvinnorna utestängdes från vissa branscher eftersom de ansågs av männen som okvalificerade lönepressare samt som ett hot mot männens försörjning⁴⁷.

Under den senare delen av 1800-talet öppnades dock en offentlig sektor för kvinnor bland annat genom av staten ordnade jobb inom små- och folkskolan, posten, telegrafan och järnvägen. En orsak till detta var att försörjningsmöjligheter behövdes för borgarklassens ogifta kvinnor. Att dessa skulle ta anställning som piga eller inom industrin var otänkbart.

En annan anledning var att kvinnor hade mycket lägre löner än män som höll ner kostnaderna för staten. För många män blev detta ett ideologiskt problem då det var djupt rotat att kvinnans plats var i hemmet. Staten hade ett behov av att spara pengar och skapade därför en medveten skiktning av arbetsuppgifter, karriärvägar samt lön efter kön. Man kan exempelvis se på kvinnliga och manliga lärare där samma löneplan gällde fram till 1906 men ändrades med motiveringen att män helt enkelt hade dyrare levnadsvanor än kvinnor, att de måste anlita mer hjälp i hushållet och dessutom var tvungna

⁴⁵ SOU 1998:6 s. 16 f.

⁴⁶ Ibid. s. 17 f.

⁴⁷ Ibid. s. 22 ff.

att kunna försörja sin familj⁴⁸.

Löneskillnaden behölls mellan män och kvinnor. Det ska emellertid poängteras att den kvinnliga lärarlönen var betydligt högre än mannens lön inom industrin. Detta, det faktum till trots, att läraryrket var ett arbete med barn, vilket ansågs passa kvinnan väl. De ekonomiska incitamenten att kvinnorna kunde bryta mot den rådande könsordningen var således starka⁴⁹.

3.3 Varför hushållsarbetet är ojämlikt fördelat

Vad beror hushållsarbetets uppdelning mellan kvinnor och män på? Beror fördelningen på en ekonomisk rationalitet? Vissa teorier förklarar uppdelningen med kulturella explikationer och att man utgår från vissa värden i vad som kan anses som kvinnligt och manligt som inte har något med ekonomi att göra. Det finns flera olika teorier om varför arbetet i hushållet är ojämlikt fördelat. Jag kommer i nästföljande avsnitt ta upp fyra av dessa. Detta kommer att ske relativt kortfattat, men tillräckligt grundligt för att läsaren skall kunna få en god grund för diskussion.

3.3.1 Ekonomiska förklaringar

Ekonomiska förklaringar till uppdelningen kvinnligt - manligt vad gäller hushållssysslor finner man i Gary S. Becker ekonomiska teori om familjen. Enligt teorin är det den familjemedlem som har mest tid till sitt förfogande som blir den som utför den största delen av hushållsarbetet. Ju mer en hustru yrkesarbetar desto mer kommer således mannens deltagande i hushållsarbetet att öka⁵⁰.

Utgångspunkten i Beckers hypotes är en nyttomaximering där familjen strävar efter att fördela sin tid så effektivt som möjligt. Detta är för att öka familjens välfärd. Det faller naturligt att den person som tjänar mest specialiserar sig på förvärvsarbete och att den som har högst produktivitet i hemmet ansvarar för arbetet där. När Becker förklarar att kvinnornas hemproduktivitet oftast är större än mäns använder han dock inte bara ekonomiska begrepp utan blandar även in biologiska och sociologiska förklaringar exempelvis att detta beror på att kvinnor föder barn och dessutom fostras till hushålls- och omsorgsarbete⁵¹.

Becker jämför äktenskapet med att den som har högst produktivitet i hemmet hyr den andre maken som försörjare medan den som har högst marknadsproduktivitet hyr den andras hushållstjänster⁵².

⁴⁸ Åmark (1991) s. 40

⁴⁹ Ibid. s. 42

⁵⁰ Becker (1974) s. 300

⁵¹ Ibid. s. 301

⁵² Ibid. s. 299 ff.

Beckers teori om den ekonomiska rationaliteten verkar som en god förklaring till varför kvinnan utför merparten av hushållsarbetet så länge kvinnolönerna de facto generellt ligger betydligt lägre än männens. Det är därför rationellt att kvinnan exempelvis tar ut den största delen av föräldraledigheten. Teorin ger alltså en förklaring till kopplingen mellan hushållsarbetets fördelning och kvinnors och mäns olika situation på arbetsmarknaden.

Beckers teori har fått viss kritik för att den inte tar hänsyn till att det som verkar rationellt ur den ene partens synpunkt inte alltid verkar rationellt ur den andra partens, i detta fall kvinnans. Teorin ser dessutom bara rationaliteten ur ett kortare perspektiv, medan den om mannen och kvinnan senare skiljer sig skulle ge andra ekonomiska konsekvenser, speciellt för den sistnämnda⁵³.

3.3.2 Kulturella förklaringar

Flera teorier om könens olika roller tar avstamp i Talcott Parsons strukturfunktionalistiska teori. Här har normbegreppet och rollbegreppet en framträdande plats. Enligt Parsons införlivas samhällets normer av individer som genom denna socialiseringsprocess lär sig sina roller. Flickor lär sig handla i enlighet med förväntningar på kvinnlighet och pojkar lär sig handla i enlighet med förväntningar på manlighet⁵⁴.

Parson tar upp den typiska kärnfamiljen i västvärlden under femtiotalet där en könslig rollfördelning tillgodoser samhällets behov av instrumentella och expressiva ledare. Den expressiva kvinnliga rollen håller familjen samman och står för familjens känslomässiga behov medan den manliga instrumentella rollen står för familjens materiella behov samt familjens relationer utåt. Dessa relationer skall spegla samhällets olika institutioner, vilka enligt Parsons står i ett beroendeförhållande till varandra⁵⁵.

Även Parsons har fått kritik för sin teori om könens roller. Framst därför att teorin förutsätter att arbetsfördelningen är funktionell för samhället. Det som Parsons uppfattar som komplementära könsroller i familjen är i själva verket en manlig överordning och en kvinnlig underordning, vilket indirekt förutsätter och legitimerar ett förtryckande av kvinnan. Slutligen har teorin fått kritik för att den uppfattar kvinnornas syssla i hemmet som en i huvudsak ideologisk verksamhet istället för att den klassas som ett riktigt arbete⁵⁶.

⁵³ SOU 1997:139, s. 7 f.

⁵⁴ Parsons & Bales (1955) s. 50

⁵⁵ Ibid. s. 51

⁵⁶ SOU 1997:139, s.10

3.3.2.1 Lévi- Strauss

Den franske antropologen Claude Lévi-Strauss har studerat familjen och familjens medlemmars arbetsuppgifter i olika samhällen. I merparten av de samhällen han har studerat kodas arbetsuppgifterna som kvinnliga respektive manliga. Uppgifternas karaktär skiljer sig avsevärt från samhälle till samhälle, i ett kan det vara mannens uppgift att bygga hus medan detta är en kvinnoyssla i en annan gemenskap. Man kan visserligen se ett mönster i jägar- och samlarsamhällen, då jakten oftast tillfaller mannen medan samlandet kvinnan⁵⁷.

Enligt Lévi-Strauss hypotes är det den oändliga variationen i de arbetsuppgifter som tilldelas könen som visar att det är arbetsdelningen i sig som måste finnas där även om det inte är relevant vilken form den tar, det vill säga vilka uppgifter som kan anses manliga respektive kvinnliga. Detta visar även enligt Lévi-Strauss att det är uppenbart att arbetsfördelningen inte har någon biologisk förklaring, då en syssla kan anses lämplig för män i ett samhälle medan den anses lämplig för kvinnor i ett annat⁵⁸.

Enligt Lévi-Strauss hypotes tillskrivs ett kön en speciell arbetsuppgift i ett samhälle. Det blir därmed förbjudet för det andra könet att utföra denna syssla. Förbudet har inga naturliga förklaringar utan är enbart kulturens sätt att göra könen olika. Härigenom etableras, i likhet med Parsons teori, ett ömsesidigt beroende män och kvinnor emellan, vilket kommer till uttryck i familjer. Arbetsfördelningen mellan män och kvinnor kan ses som ett förbud mellan kvinnor och män. Förbudet förstärker de rent biologiska skillnaderna mellan könen och de naturliga likheterna får en mindre betydelse⁵⁹.

Lévi-Strauss teori är inte en renodlad feministisk teori. Den visar egentligen bara att kvinnoförtrycket är ett resultat av sättet att organisera familj och sexualitet. Den princip som mest markerar kvinnans underordning är att det är hon som blir bytt samt att det är mannen som byter. Detta kan jämföras med situationen ”mjölkning av kor”, vilket ansågs vara en kvinnoyssla tills dess att mjölkmaskinen kom och efter det började klassas som en manssyssla⁶⁰.

3.3.3 Genuskontraktet

Yvonne Hirdman presenterade 1988 en teori om ett genuskontrakt som behandlar relationen mellan könen. Den genusformade inordning Hirdman definierar som ett genuskontrakt menar hon driver män och kvinnor in i olika rationaliteter av social, kulturell och ekonomisk nödvändighet. Kontraktet är som en osynlig relation, en övertagen, kulturellt nedärvd överenskommelse. Genuskontraktet används för att analysera beroendet

⁵⁷ Lévi-Strauss (1971) s. 346 f.

⁵⁸ Ibid. s. 347

⁵⁹ Ibid. s. 348

⁶⁰ Gemzöe (2002) s. 91

mellan könen samt de idéer och föreställningar om kön, om och var och när och hur de bör röra sig i världen.

Hirdman skriver med utgångspunkt i enskilda kvinnors handlande, vilket man även kan utläsa ur statistiken över arbetstid, arbetsplats och lön att,

Kvinnor generellt ordnar sina liv i enlighet med ett stereotypt genuskontrakts oskrivna lagar - där den generelle mannens symbios och förankring i det "stora" livet alltjämt slår igenom och förskaffar honom en rad självklara rättigheter och henne mer arbete, eftersom kvinnor alltjämt ses som hemmets, (dvs. matlagandets, tvättandets, barnafödandets) främsta företräderskor⁶¹.

Vidare menar Hirdman att skillnader finns beroende på vilken klass kvinnan tillhör. Medelklassens kvinnor har mer diffusa kontrakt än arbetarklassens kvinnor och upplever därför att de kan förhandla om sin situation⁶².

Hirdmans teori har fått mycket kritik. Bland annat har den ansetts vara alltför strukturalistisk och deterministisk och därför är svårt att använda analytiskt. Den har vidare ansetts sakna ett förändringsperspektiv. Hon besvarar kritiken genom att hävda genuskontraktet som ett generellt mönster vilket präglar relationen kvinnor och män emellan. Genuskontraktet skall även synliggöra de genuskonflikter som uppstår om kontraktet bryts. Hirdman poängterar dock att individuella avvikelser finns. Genuskontraktet förklarar varför kvinnan generellt exploateras. Det är därför ett måste att röra sig på den strukturella nivån⁶³.

⁶¹ Hirdman (2000) s. 29 f.

⁶² Ibid. s. 30 f.

⁶³ Ibid. s. 35

4 Avdragsrätt för hushållsnära tjänster - ur ett genusperspektiv

”Att ha eller inte ha – feminister om pigor” heter en artikel som publicerades i den feministiska kulturtidsskriften *Bang* 1995. Bang gjorde i artikeln en rundfrågning, vilken visade att sex av sju intervjuade feminister hade eller hade haft en städerska eller barnflicka och att fem hade avlönat denna med svarta pengar. Majoriteten av de anställda var kvinnor av utländsk härkomst⁶⁴.

När Bang frågade hur feministerna ställde sig till avdragsrätt för hushållsnära tjänster var det enbart en av dem som öppet sa att hon kunde tänka sig att ett införande av lagen skulle vara bra, medan de andra menade att avdragsrätten stred mot deras feministiska ideal⁶⁵.

De tre feministiska teorierna som kommer att tas upp i följande avsnitt är i stort överens om att obetalt hushållsarbete bör definieras som ett riktigt arbete. Detta trots att hushållsarbete skiljer sig väsentligt från ett vanligt lönearbete, då det varken finns anställningskontrakt, någon som bestämmer hur arbetet skall ledas eller godkänna det utförda arbetet. Vad som istället binder kvinnorna till hushållsarbetet är kärleks- och lojalitetsband⁶⁶. Det som förespråkarna för teorierna också är överens om är att kvinnor är underordnade och att detta förhållande bör förändras⁶⁷.

4.1 Liberalfeminismen

Liberalfeminismen har sitt ursprung i Mary Wollstonecraft (1759-1797) och är den version av feminism som är mest allmänt känd. Liberalfeminismen förespråkar att kvinnor skall åtnjuta samma grundläggande demokratiska fri- och rättigheter som män. Att kvinnors position i samhället är sämre är en följd av att de tidigare i historien har uteslutits från politiska och lagliga rättigheter samt hindrats från att delta på arbetsmarknaden på samma villkor som män. Kvinnor har istället blivit hänvisade till familjens privata sfär.

Liberalfeminister har genom historien hela tiden kämpat för utbildning åt kvinnan, för lagliga rättigheter samt för rätten att få delta i allmänna politiska val. Grundidén inom liberalfeminismen är en tro på uppfostran, utbildning samt att påverka attityder som medel för att upphäva kvinnors underordnade position⁶⁸.

⁶⁴ Bang, (1995) s. 25

⁶⁵ Ibid. s. 26

⁶⁶ Platzer (2003) s. 253

⁶⁷ Ordboksdefinition av feminism

⁶⁸ Gemzöe (2002) s. 31 ff.

Enligt liberalfeminismen framhålls att kvinnor är människor och därför har samma odiskutabla rättigheter som män har. Det saknar relevans huruvida en människas kön är kvinnligt eller manligt. Eftersom kvinnor har samma rationella förmåga som män har, ska de därför ha samma rättigheter⁶⁹.

Man brukar säga att liberalfeminismen har ett androgynt människoideal. I det utopiska samhället kommer män och kvinnor visserligen skiljas åt fysiologiskt. De kommer dock inte att uppvisa andra olikheter som vi idag förknippar med kvinnligt och manligt⁷⁰. Kvinnor diskrimineras trots detta på grund av sitt kön och åläggs som grupp vissa restriktioner oberoende av deras individuella intressen, önskemål, förmågor och behov. Kvinnor förhindras som individer från att åtnjuta samma rättigheter som män har och de förnekas att som grupp vara i åtnjutande av samma friheter, vilka män har. Enligt liberalfeministerna bedöms en manlig handling utifrån mannen som individ, medan en kvinnlig prestation bedöms utifrån hennes egenskap av kvinna. Av detta kan slutsatsen dras att kvinnor förnekas de rättigheter som män har att arbeta för sina intressen⁷¹.

4.1.1 Avdragsrätten ur ett liberalfeministiskt synsätt

En avdragsrätt för hushållsnära tjänster anses ur ett liberalfeministiskt perspektiv vara ett bra alternativ till att avlasta dubbelarbetande kvinnor. Det är främst framstående kvinnor med en akademisk bakgrund som skulle kunna definieras som liberalfeminister, bland annat Anne-Marie Pålsson. Det finns ett otal argument framförda vilka menar att en avdragsrätt för hushållsnära tjänster ska införas. Nedanstående kapitel kommer att belysa de tyngsta av dessa.

I takt med att det blir vanligare att kvinnor skaffar sig en yrkeskarriär, blir behovet för hushållen att köpa hushållsrelaterade tjänster större. Trots att kvinnor fortfarande jobbar färre timmar än männen har kvinnors arbetstid ökat väsentligt jämfört med tidigare⁷². Yrkeskvinnorna har därför ett stort behov av avlastning i hushållsarbetet vid en kombination av yrkes- och familjeliv. Den jämställdhetsfråga som stått i fokus är alltså att kvinnor genom att kunna anlita någon annan kan komma att avlastas delar av det tidskrävande hushållsarbetet. De får nu samma möjligheter att konkurrera med männen på arbetsplatsen och samtidigt bli ekonomiskt oberoende⁷³.

Även Anne-Marie Pålsson menar att en av huvudargumentet till varför hon la fram förslaget om avdragsrätt för hushållsnära tjänster var att det skulle öka jämställdheten mellan kvinnor och män. Hon menar att svårigheten att köpa hushållsnära tjänster i Sverige är en av förklaringarna till

⁶⁹ Abbott & Wallace (1997) s. 46

⁷⁰ Gemzöe (2002) s. 38 f.

⁷¹ Abbott & Wallace (1997) s. 46

⁷² SOU 1997:139, s. 25

⁷³ Platzer (2003) s. 259

könssegregeringen på den svenska arbetsmarknaden⁷⁴. Pålsson får medhåll av en tjänstebeskattningsutredning från 1997⁷⁵ vilken även den visar på att hushållsnära tjänster skulle ha betydelse för jämställdheten. Utredningen menar att högutbildade kvinnor som jobbar deltid enbart för att hinna med arbetet i hemmet borde ges möjlighet att kunna utnyttja hela sin kompetens⁷⁶.

De högavlönade kvinnorna vill bli mer lika männen i sin klass utan att störas av obetalt hemarbete med hushållet. Arbetet kan istället överlåtas till kvinnor med annan bakgrund. Detta speglas i den debatt som kom i samband med Anne-Marie Pålssons förslag om skattesubventionering för hushållsnära tjänster. Bland annat yttrade sig Charlotte Cederskiöld i Dagens Industri:

*"Arbetet med det viktigaste vi har - barnen, utfört i våra viktigaste miljöer, hemmen, kan knappast anses vara så fult och omoraliskt att man inte ska kunna be någon annan utföra det."*⁷⁷

Pålsson konstaterar vidare att jämställdhet ofta blandas ihop med jämlikhet. Med detta menar hon att ekonomisk jämställdhet inte innebär att alla, män och kvinnor, skall tjäna lika mycket utan att lika många män och kvinnor ska tjäna mycket, medan lika många män och kvinnor ska tjäna lite, det vill säga att normalfördelningskurvan är jämn för båda grupper⁷⁸.

Ett annat argument är att yrkeskvinnorna idag måste välja mellan karriär och att föda barn. I en avhandling av Lisa Öberg behandlas de socialdemokratiska kvinnornas dilemma i debatten om pigor. Enligt författaren har de under årens lopp, från lagstiftningen om hembiträden till den moderna pigdebatten, slitits mellan att tillgodose dels de yrkesverksamma kvinnorna och dels de kvinnor som har varit anställda av de förstnämnda⁷⁹.

*Det torde nämligen inte kunna förnekas, att bland alla de faktorer av skilda slag, som föranlett och föranleder den låga nativiteten i vårt land, även ingår mödrarnas tilltagande olust inför den bundenhet, som förekomsten av småbarn i hemmet regelmässigt medför. En lagregel av den föreslagna innebörden, enligt vilken hembiträdenas ordinarie arbetstid skulle sluta senast klockan 19, kan därför för mödrarnas vidkommande synas lägga sten på börda och därigenom komma att ytterligare öka obenägenheten att sätta barn till världen*⁸⁰.

⁷⁴ Pålsson & Norrman (1994) s. 92

⁷⁵ SOU 1997:17

⁷⁶ SOU 1997:17, s. 355

⁷⁷ <http://di.se/Avdelningar/ArtikelUtskrift.aspx?ArticleId=1994\03\01\101&type=article>

⁷⁸ SAF (1994:7) s. 13

⁷⁹ Öberg (1999) s. 173

⁸⁰ Prop. 1944:217, s. 75

Detta skrevs i en utredning angående yrkeskvinnornas behov till hjälp i hemmet. Utredningen behandlade bättre villkor för hembiträden under 1941. Ett dilemma hade uppstått då man dels var tvungna att ta hänsyn till de yrkesarbetande kvinnornas anspråk på fria kvällar och ostörd nattsömn samtidigt som man även ville ge samma privilegier till hembiträdena för att härigenom på sikt minska den för tillfället rådande bristen på hembiträden. Utredningen önskade tillgodose yrkeskvinnornas behov då detta, enligt utredningen, skulle bidra till en ökad nativitet⁸¹. Även idag ses den låga nativiteten som ett problem. Åtgärder har vidtagits för att öka den. Göran Persson har uppmanat kvinnor att föda fler barn och föräldraledigheten har varit en het fråga på agendan.

Högerkvinnorna hade i debatten om avdragsrätt för hushållsnära tjänster problem att göra sina röster hörda i egenskap av feminister, då många anser att feminism går hand i hand med socialism. Anita Ankarcrona menade i SAF⁸² att kvinnor som tänker annorlunda än etablerade feminister möts av en "kompakt tystnad", om de överhuvudtaget har möjlighet att göra sig hörda. Hon menar vidare att vänstern fått hela privilegiet att formulera problemen i jämställdhetsdebatten. De kvinnor som inte håller med de etablerade feministerna har istället lierat sig med männen. Samma ton kan man även utläsa i den feministiska tidsskriften Bang, där "pinsamma högerkvinnor" diskuteras. Här menar man att Pålssons förslag inte kan ses som ett led i en feministisk befrielse och att det därför är absurt för riktiga feminister att argumentera emot henne⁸³.

4.2 Radikalfeminismen

Radikalfeminismen utvecklades under 1960-talet i den radikala kvinnorörelse som formades i USA, Europa och Australien. Radikalfeminismens uppfattningar skiljer sig mycket från varandra men har vissa gemensamma ståndpunkter.

Formen av feminism menar att kvinnor är förtryckta i kraft av sitt kön samt att kvinnoförtryck är den mest utbredda och grundläggande formen av förtryck. Teorin utgår från kvinnornas egna erfarenheter av förtrycket. Radikalfeminismen är så att säga en teori om kvinnors position i världen skriven av och för kvinnor.

Förtrycket mot kvinnor yttrar sig i männens kontroll av kvinnor i familjen, i sexuellt förtryck i och utanför familjen, i kvinnomisshandel samt kvinnoförakt. Enligt ismen undertrycks lesbiska kvinnors sexualitet då den hotar den manliga kontrollen av kvinnors kroppar⁸⁴.

⁸¹ Öberg (1999) s. 174

⁸² SAF (1994:7) s. 13

⁸³ Hultman (1995) s. 21

⁸⁴ Gemzöe (2002) s. 45 f.

Enligt radikalfeminismen är alla kvinnor utsatta för förtryck, därför finns en naturlig grund för en gemensam rörelse. Rörelsens gemensamme fiende är patriarkatet. Termen symboliserar ett samhällsligt system, vilket bygger på mäns dominans över kvinnor. Alla män har fördelar av att vi lever i ett patriarkat, då det som män ger dem makt över kvinnor. Maktförhållandet genomsyrar samhället på ett naturligt sätt. Under uppväxten lär sig kvinnor genom skolan, i litteraturen samt genom religionen att de är underordnade och har ett lägre värde än män. För många kvinnor blir följden att de accepterar sin underlägsenhet⁸⁵.

Det finns två uppfattningar om könets natur inom radikalfeminismen. Den essentialistiska uppfattningen om könets natur är den som ser skillnaden som en inneboende egenskap hos könen. Den konstruktivistiska synen på könets natur är att skillnaden är skapad socialt och historiskt. Det finns även ett tredje försök till förklaring genom att hävda att skillnaden mellan könen beror på biologiska skillnader. Denna skillnad förnekas dock ha någon betydelse, även om man betraktar viss del av kvinnoförtrycket som grundat i kvinnans biologiska fertilitet eller i mannens medfödda aggression⁸⁶.

4.2.1 Avdragsrätten ur ett radikalfeministiskt synsätt

En avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle enligt ett radikalfeministiskt synsätt skapa en ännu större klyfta mellan män och kvinnor. Istället för att göra fördelningen av hemarbetet jämställt mellan män och kvinnor lägger yrkeskvinnorna över ansvaret på andra kvinnor enbart för att slippa ta en konflikt med sin man. Vänsterpartiet skriver i en utredning att

”Ett pigavdrag blir en bromskloss i jämställdhetsarbetet och konserverar mönstret att män inte behöver ta ansvar för barn eller hushållsarbete”⁸⁷.

Bridget Anderson menar i sin bok ”Doing the Dirty work” att när en familj står inför valet av att anställa en hemhjälp är det upp till kvinnan om detta skall ske. Vidare skriver hon att den anställande kvinnan genom att skaffa en städerska höjer sin status då hon nu kan bestämma över denna. Man skall enligt Anderson hålla i minnet att det i slutändan alltid är mannen och kapitalismen som tjänar på anställningen. Anderson visar situationen genom ett exempel taget ur *The independent* från 1998:

Me: Hire and manage cleaner

Him: Grumbles when shirts not ironed

Me: Hire and manage nanny

Him: Tells me to tell the nanny what to do⁸⁸

⁸⁵ Gemzöe (2002) s. 47

⁸⁶ Abbott & Wallace (1997) s. 47

⁸⁷ <http://www.vansterpartiet.se/cs-media/xyz/000027797.pdf>

⁸⁸ Anderson (2000) s. 7

Argumentet för att rättfärdiga anställningen av en städerska är ofta att föräldrarna därigenom skall få mer kvalitetstid över till barnen utan att det måste ses som en genusfråga, bortsett från det faktum att det rör sig om en kvinnlig städerska. Problemet grundar sig dock enligt Anderson för det mesta i en genusfråga, då kvinnan i familjen är ovillig att argumentera med sin man eller sina barn om att de ska hjälpa till med hushållssysslorna samtidigt som hon inte klarar av att utföra dem på ett tillfredsställande sätt själv. Konflikten om vem som skall utföra hushållssysslorna kommer därigenom aldrig att behöva uppstå⁸⁹.

Ett annat av argumenten till varför man anställer en städerska enligt Anderson är funktionen som ett substitut till vad arbetsgivaren inte själv hinner med att göra, det vill säga de traditionella sysslorna en hustru skall hinna utföra. Detta är dock inte tillräckligt enligt Anderson. I flera fall utför städerskan även sysslor som ingen kvinna med en valmöjlighet frivilligt hade utfört. Hon illustrerar detta med exemplet om hur en familj i ett stort hus med vita mattor i nästan alla rum låter familjens tre hundar, med lång svart päls, springa runt i huset och håra av sig på de vita mattorna. Eftersom det finns en städerska i huset som kan dammsuga mattorna varje dag är denna kombination möjlig. Ett annat exempel är hur en städerska varje dag var tvungen att rengöra ett par ridstövlar, två par promenadskor samt ett par vardagsskor. När hon frågade hustrun i familjen varför de helt enkelt inte köpte en maskinell skopputsare fick hon svaret att det var alldeles för dyrt⁹⁰.

Ytterligare ett för radikalfeministerna viktigt argument är den kvinnliga solidaritet som bryts om arbetarkvinnor skall behöva arbeta för medel- och överklasskvinnor. Lisa Öberg skriver om den feministiska rörelse som växte fram under 1900-talet och ställde frågan om innebörden av begreppet systemskap. Om städning av samhället betraktas som ett icke eftertraktat lågstatusarbete som betalas dåligt eller inte alls, är det då rättvist att vissa kvinnor slipper städa genom att anställa en annan kvinna att göra det. Frågan ställs än mer på sin spets när dessa kvinnor dessutom måste städa även hemma hos sig själva. För dem som vill verka för en kvinnlig frigörelse och till det vill visa lite kvinnlig solidaritet är detta en knivig fråga⁹¹.

Precis som Anderson tar Öberg även upp dilemmat om arbetsfördelningen mellan könen. Hur skall föreställningen om att städning är ett kvinnogöra förändras om kvinnor anställer andra kvinnor att städa? Genom att anlita en städhjälp skulle härigenom det gammalmodiga synsättet konserveras istället för att tvinga männen att faktiskt ta sitt ansvar⁹². Kristina Hultman diskuterar detta och tar Anne-Marie Pålssons förslag om avdragsrätt som exempel. Hon hävdar att Pålsson indirekt förutsätter att det faktiskt är

⁸⁹ Anderson (2000) s. 19

⁹⁰ Ibid. s. 16

⁹¹ Öberg (1999) s. 162

⁹² Ibid. s.162

kvinnans uppgift att städa när denna menar att det inte går att ”dammsuga hela huset själv, göra karriär och vara med barnen samtidigt.”⁹³

Anders Karlsson håller med och menar att ”Pigavdraget befriar männen från hemarbete” och att syftet med kvinnors kampfråga om att hushållsarbetet borde delas lika mellan kvinnor och män går förlorat samt att män, vid ett införande av skattesubventioner för hemtjänster, inte kommer att få möjlighet att ta ansvar för barn och hushållsomsorg⁹⁴.

4.3 Socialistisk radikalfeminism

Socialistisk radikalfeminism förenar marxistisk klassteori med feministisk teori om patriarkatet. Teorin fokuserar på förtrycket från män samt på klasskillnaderna mellan olika grupper av kvinnor. Den viktigaste frågan är orsakerna bakom männens exploatering av och makt över kvinnorna. Teorin analyserar således två system; det ekonomiska och det könsrollsmässiga. Patriarkatet ses som transhistoriskt, då män utövar makt över kvinnor i alla typer av samhällen. I kapitalistiska samhällen antar dock patriarkatet en speciell form. Även kapitalismen och patriarkatet är två separata system. Målet med den socialistisk radikalfeministiska teorin är att möjliggöra en förståelse för de olika sätt varpå det kapitalistiska systemet struktureras av den manliga dominansen⁹⁵.

Socialistisk radikalfeministisk teori menar att socialt kön, klass, ras, ålder och nationalitet formar kvinnans förtryckta situation. Alla former är lika grundläggande orsaker till förtrycket. Den form av underordning av kvinnor som tar sig form i kapitalistiska system är specifik just för det kapitalistiska systemet. Bristen på frihet för kvinnan är ett resultat av de olika sätt varpå kvinnan kontrolleras i både den offentliga och den privata sfären⁹⁶.

Socialistisk radikalfeminism bygger som sagt på Marx klassteori. Människor med samma klasstillhörighet utvecklar enligt teorin liknade fysiska och psykologiska egenskaper då de har liknade arbeten och sociala levnadsvillkor. Människor i borgarklassen kommer att på grund av sin position i det ekonomiska systemet bli giriga, okänsliga och hycklande medan människor från arbetarklassen hindras från att utöva sina talanger för intellektuell verksamhet. Marxismen menar alltså att det är ekonomin och de sociala villkoren i samhället som skapar människornas natur, vilket även skulle kunna föras över på skapandet av könets natur⁹⁷.

⁹³ Hultman (1994) s. 23

⁹⁴ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1422&a=346388&maNo=-1>

⁹⁵ Abbott & Wallace (1997) s. 56

⁹⁶ Ibid. s. 57

⁹⁷ Gemzöe (2002) s. 71 f.

4.3.1 Avdragsrätten ur ett socialistiskt radikalfeministiskt synsätt

Den socialistiskt radikalfeministiska teorin menar att kvinnors oavlönade hemarbete är oundvikligt i ett kapitalistiskt system. Här skulle man kunna läsa in Beckers teori om ekonomisk rationalitet, det vill säga att den största nyttomaximeringen uppnås om männen, som normalt har den största inkomsten, står för förvärvsarbetet och kvinnor, som är mest lämpade att utföra hushållssysslor, utför det oavlönade hushållsarbetet.

Vidare menar Christine Delphy att anledningen till kvinnors underordnade positioner grundar sig i att män tillägnar sig det obetalda arbete i hushållet som kvinnorna utför. Eftersom de flesta kvinnor utför obetalt arbete i hemmet har de en gemensam ekonomisk position. Härigenom kan man säga att de utgör en klass enligt den marxistiska definitionen⁹⁸.

De argument som framhållits mot en avdragsrätt för hushållsnära tjänster av socialistiska radikalfeminister går ofta ihop med de argument som framhålls av radikalfeminister. Främsta argumentet mot en avdragsrätt för hushållsnära tjänster är tanken på att överhuvudtaget kunna anlita någon för att utföra städning i det egna hemmet. Detta för tankarna bakåt och associerar till det gamla hembiträdessystemet. Enligt teorin har ett klassystem överhuvudtaget inte något i ett välfärdssamhälle att göra. Ytterligare något som skulle tala emot en avdragsrätt för hushållsnära tjänster är att det är de redan utsatta grupperna i samhället som missgynnas, det vill säga lågutbildade, framförallt invandrarkvinnor, som redan har underordnade positioner i samhället⁹⁹.

Frågan har under perioder även varit ett politiskt dilemma för socialdemokratiska kvinnor, då det uppenbart är så att samhällets klassmotsättningar klart och tydligt avspeglades i de hem som hade ett hembitråde. Detta uppenbarades då hembiträdesföreningarna och yrkeskvinnorna gjorde utredningar om hembiträdens rättigheter under 1940-talet.¹⁰⁰

Klas Åmark menar i samma fråga att det fanns underförstådda värdehierarkier som avgjorde vilka politiska frågor som ansågs vara betydelsefulla och mindre betydelsefulla. Bland de sistnämnda räknades frågan om hembiträdenas rättigheter. Åmark skriver:

Den svenska modellen tycks alltså bygga på maktrelationer med över- och underordningar, som inte bara följer motsättningen kapital - arbete: kvinnor är underordnade män, invandrare är underordnade svenskar,

⁹⁸ Delphy & Leonard (1992) s. 3

⁹⁹ Platzer (2003) s. 250

¹⁰⁰ Öberg (1999) s.185

*hemmarknadsindustrin och offentlig sektor är underordnade exportindustrin...*¹⁰¹

I det han skriver menar Åmark att kvinnors och invandrares rättigheter ger uttryck för politiska särintressen. Eftersom hembiträdesmarknaden huvudsakligen bestod av kvinnliga arbetsgivare och arbetstagare, varav många av arbetstagarna var invandrare var just hembiträdesfrågan den minst statusfyllda under 1950- och 1960-talet¹⁰².

Detta skulle kunna vara en av förklaringarna till varför Vänsterpartiet vänder sig tydligt mot förslaget om en avdragsrätt för hushållsnära tjänster. Precis som argumenten ovan pekar Vänsterpartiet på det faktum att skattesubventioner i verkligheten handlar om att underlätta för över- och medelklass att smita undan sitt ansvar för hemarbetet. Bakom förslaget ligger en orättvis maktfördelning, vilken enbart kommer att bidra till ett befästade av klassklyftorna.

Ett pigavdrag skulle enligt Vänsterpartiet vara ett uppenbart bakslag för både jämställdheten mellan kvinnor och män och för jämlikheten mellan olika klasser. Förslaget skulle innebära att städjobben istället kommer att utföras av arbetarklasskvinnor. Dessa kommer även i fortsättningen att belastas med hushållsbördan i det egna hushållet samtidigt som de även tar över vävlönade kvinnors hushållssysslor. Det är inte den gruppen som främst har behov av skattesubventionen som kommer att kunna utnyttja den, exempelvis de ensamstående mödrarna¹⁰³.

4.3.1.1 Invandrare och avdragsrätt för hushållsnära tjänster

Rubriken invandrare och avdragsrätt för hushållsnära tjänster tas upp under kapitlet socialistisk radikalfeminism eftersom att det i mångt och mycket speglar det som kan komma inträffa vid en avdragsrätt för hushållsnära tjänster, nämligen det faktum att det kommer att vara lågutbildade kvinnor och kanske framförallt invandrarkvinnor som tar de jobb som skapas i och med en eventuell reform.

Med rubriken Ett invandrarperspektiv i pigdebatten inleds Jose Alberto Diaz artikel *Invandrare, hemhjälp och nya arbetsmarknader* i en SOU som behandlar problemet *arbetslösa invandrare i Sverige*¹⁰⁴. Detta stycke fokuseras på ett debattinlägg från 1995 där debattören och dåvarande ordförande för Invandrarkommittén, Björn Rosengren, förespråkar en avdragsrätt för hushållsnära tjänster och ser det som en möjlighet för arbetslösa invandrare att komma in på arbetsmarknaden. Rosengren skriver bland annat:

”Ett argument är att då svårigheter finns för nyanlända invandrare att ta

¹⁰¹ Åmark (1991) s. 187

¹⁰² Öberg (1999) s. 187 f.

¹⁰³ <http://www.vansterpartiet.se/cs-media/xyz/000027797.pdf>

¹⁰⁴ Diaz (1996)

sig in på den svenska arbetsmarknaden kommer gruppen att gynnas av en ny och växande hemservicemarknad.”

Diaz skriver att Rosengrendebatten utvecklas ytterligare vad gäller invandrarkvinnorna. Många av dem har troligtvis goda kunskaper och en bred erfarenhet av hushållsarbete som de skulle kunna utnyttja för att skaffa sig en inkomst i Sverige, då de annars är dåligt konkurrenskraftiga med tanke på de faktorer som ålder, utbildning, språk och även vissa traditionella könsrollsvärderingar. Rosengren menar i sin debattartikel att det skulle vara en möjlighet för invandrarkvinnorna att genom hushållsarbeten "få kontakt med svenska hem, äldre hushåll och olika sociala grupper de annars aldrig skulle möta"¹⁰⁵.

Hur ställer sig då invandrare själva till idén om att jobba med hemservicearbeten? Ser de denna typ av arbete som en bättre lösning än arbetslöshet och bidragsberoende? Enligt Diaz är det främst de invandrare med en akademisk bakgrund som är negativa till förslaget om hushållstjänster som ett alternativ till arbetslöshet eller annan form av bidragstagande. De andra invandrarna var betydligt mer positiva till förslaget¹⁰⁶.

4.4 Varför pigdebatt i Sverige och ingen i övriga Europa?

Ellinor Platzers spekulerar i sin licentiatavhandling *En icke-lag i sökljuset* om varför det uppstod en pigdebatt i Sverige men inte i övriga Norden. Frågan är mycket intressant och skulle med största sannolikhet kunna bli en egen avhandling. Här kommer den dock endast mycket kort att beröras.

Platzer jämför i sin avhandling den reaktion det svenska lagförslaget fick med reaktionen den danska hemhjälpssubventionen fick. Hushållstjänstefrågan fick i Sverige redan under ett tidigt skede en stark kvinnokoppling medan det i Danmark dröjde många år innan kopplingen ens gjordes och då endast i begränsad omfattning. Platzer gör i sin studie en jämförelse mellan hur viktig jämställdhetsfrågan varit under årens lopp i de båda länderna och menar att en av förklaringarna skulle kunna vara det ökade politiska intresset för jämställdhet i Sverige under 1990-talet. Detta speglas av att bland annat Sveriges statsminister Göran Persson hävdade att han var feminist¹⁰⁷.

Platzer har i sin avhandling kommit fram till slutsatsen, vid en jämförelse med Danmark och även Norge och Finland, att det svenska lagförslaget om avdragsrätt för hushållsnära tjänster kom i fel tid samtidigt som förslaget lades fram av fel aktörer. I de tre grannländerna var det vänsterinitiativ som

¹⁰⁵ Rosengren (1995)

¹⁰⁶ Diaz (1996) s. 364

¹⁰⁷ Platzer (2004) s. 110

introducerade lagen, medan det i Sverige under tiden var en borgerlig regering. Förslaget lades dessutom fram av Anne-Marie Pålsson, som stod utanför partipolitiken. Eftersom frågan skapade både ett klassproblem såväl som köns- och etnicitetproblem vågade inte den borgerliga regeringen fatta ett snabbt beslut utan bestämde att istället göra en statlig utredning, vilket enligt Platzer gav debatten luft under vingarna. Frågan om avdragsrätt för hushållsnära tjänster stämplades som en högerfråga med motstånd från vänster¹⁰⁸. Dagens Nyheter skriver om avdragsrättsfrågan som en stridfråga inför valet nästa år¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Platzer (2004) s. 112

¹⁰⁹ Brors (2005) s. 14

5 Analys

Det är lätt att vid första anblicken av problemet snabbt bilda sig en uppfattning huruvida avdragsrätten är en bra åtgärd för kvinnan eller inte. Gräver man djupare, kommer man dock att hitta bra argument även för den motsatta ståndpunkten. Ser man till de bakgrundsfakta Anne-Marie Pålsson lägger fram i sin bok från 1994 ter sig en avdragsrätt för hushållsnära tjänster som en mycket lämplig åtgärd för att motverka arbetslöshet, minska svartarbetet samt avlasta de dubbelarbetande kvinnorna.

5.1 Skapandet av en feministisk utopi?

Frågan är hur en feministisk utopi beträffande relationen mellan kvinnor och hushållssysslor hade sett ut. Lena Gemzöe skriver om en utopi angående hemarbete som en befriare för kvinnor från att bära hela bördan av föräldraskap och omsorg. Det gäller att skapa nya former för mänsklig gemenskap, vänskap och sexualitet, vilket redan uttryckts av generationer av feminister. Detta innebär att kvinnor som grupp sysslar mindre med att ge omsorg, mindre med att utföra moderskapspraktiker samt att de har en större möjlighet att fritt uttrycka sin sexualitet. Det viktiga är enligt Gemzöe att hemarbetet inte blir knutet till ett speciellt genus¹¹⁰.

För att en kvinna skall kunna delta i det moderna samhällets arbetsliv tycks det som om en mängd uppoffringar krävs. Detta skulle exempelvis kunna vara att barnafödande och hushållsarbete väljs bort eller läggs över på någon annan. Om kvinnor vill uppnå samma nivåer som männen har möjligheter till men ändå inte försumma barnafödandet ger vissa radikalfeministiska teorier lösningen på problemet genom förslaget att barnafödandet läggs utanför kvinnors kroppar. Gemzöe drar idén än mer till sin spets genom att ställa sig frågan huruvida en ”piglösning” även skulle kunna tillämpas beträffande barnafödandet, genom hjälp från surrogatmammor i fattigare delar av världen¹¹¹.

Uppsatsens huvudsyfte är dock att utreda huruvida en avdragsrätt kommer att hjälpa eller stjälpa kvinnorna sett ur tre olika feministiska perspektiv. Utopin för alla tre typer av feministiska teorier grundas på samma tes;

– att kvinnor är underordnade

– att detta förhållande bör förändras

I tillvägagångssätten hur man ska kunna uppnå en jämställdhet ser man dock tydliga skillnader mellan de tre olika feministiska teorierna.

¹¹⁰ Gemzöe (2002) s. 165

¹¹¹ Ibid. s. 113

5.2 Trenden för arbetsfördelningen i hemmet?

Man kan börja med att konstatera att kvinnorna de facto bär den största bördan i hemmet, ett arbete som de inte får direkt betalt för. Arbetet skulle dock kunna värderas till mycket höga summor om de arbetat för en marknadsmässig lön.

Utredningar visar att kvinnor i viss mån har avlastats från hushållsarbetet. Ju fler timmar de yrkesarbetar desto färre timmar lägger de ner på hushållsarbete. Det har dock inte visats att mannens egentliga insats blir större. Männen hjälper dock till mer i hushållet än tidigare, då insatsen stundom var näst intill obefintlig. Kanske är det en fortsättande trend. Fortsätter utvecklingen kan män och kvinnor tillslut bli jämställda i hushållet, vilket skulle betyda att ett behov av avdragsrätt för hushållsnära tjänster inte skulle vara lika stort ur en yrkesarbetande kvinnas perspektiv.

Det verkar dock vara långt kvar med tanke på att enbart 13 % av alla tillfrågade par enligt utredningen föll under den första kategorin "*jämställda hushåll*", där makarna delade på alla hushållssysslor. Detta faktum skulle kunna tala för ett införande av en avdragsrätt för hushållsnära tjänster som en avlastning för den dubbelarbetande yrkeskvinnan. Ett alternativ är att införandet enbart är av en tillfällig karaktär, precis som införandet av ROT-avdraget. De 13 % kommer naturligtvis inte ökas över en natt, och fördelningen av vem som utför hushållssysslorna verkar vara ett svårt mönster att bryta.

Man ser dock att det är hos de yngre paren utan barn som jämställdheten är högst. I 32 % av hushållen är arbetsfördelningen jämt fördelad. Det ter sig dock som att jämställdheten ändras radikalt då det första barnet kommer, något som tycks fortleva även när barnen blir större och till och med flyttar hemifrån. I utredningen skrivs att man inte av undersökningen kan dra slutsatsen att de yngre generationerna kommer ändra mönstret radikalt, men inte heller att de inte skulle kunna göra det.

Hur mycket det obetalda arbetet är värt illustreras av den fiktiva hemmafrun Rosalinda, vars arbete 1987 värderades upp till dryga 200 000 kronor per år. Man skall dock ta med i beräkningen att detta avsåg hemarbetet som ett heltidsarbete. Det normala idag är att kvinnorna arbetar, med undantag efter en förlossning och en tid framåt. Det visar sig emellertid att det obetalda hemarbetet har ett visst värde enligt svensk rättspraxis. Högsta domstolen tillerkände en hustru underhållsbidrag från sin förre make bland annat med motiveringen att hennes arbete i hemmet hade spelat en stor roll för mannens framgång i förvärvslivet¹¹². Det har dock klargjorts i annan rättspraxis att en make inte kan göra löneanspråk gentemot den andre maken på grund av sitt arbete i hemmet¹¹³.

¹¹² NJA 1983 s. 826

¹¹³ NJA 1975 s. 298

Gör man en historisk tillbakablick verkar det som om att kvinnliga branscher inte lockar till sig män med undantag om det införs ny teknik eller om det råder en hög arbetslöshet. Om trenden med att industrijobben flyttas från Sverige fortsätter är det möjligt att jobben som städare i hemmen även skulle kunna locka till sig manliga arbetstagare. Detta skulle ge följden att yrkeskvinnorna inte enbart belastar andra kvinnor med hushållsarbete utan även arbetslösa män. Frågan uppstår då om en familj vid valet mellan att anställa en kvinna eller man att utföra hemarbetet, inte hade föredragit en kvinna framför en man på grund av den långa traditionen av att hushållssysslorna faktiskt är en kvinnosyssla. Om situationen i själva verket blir sådan att fler män söker sig till städbranschen skulle detta kunna resultera i att jobbet erhåller en högre status på arbetsmarknaden.

5.3 Vilka åtgärder måste enligt teorin vidtas?

Om man skulle spekulera i varför sysslorna är uppdelade i kvinnligt och manligt kan man använda sig av de olika teorier som finns beskrivna i teoriavsnittet under kapitel 3.3.

Att uppdelningen skulle kunna bero på en ekonomisk rationalitet bör kunna anses som en naturlig förklaring, då man ser till det faktum att kvinnan alltid varit sämre betald än mannen. Kvinnor verkar ha accepterat det och sett det som en frigörelse att enbart få arbeta. Vi måste dock i dagsläget ta med i beräkningen att fler kvinnor skaffar sig en högre utbildning. Det naturliga resultatet bör vara att kvinnor stiger i inkomsthänseende, vilket i sin tur skulle bidra till att det blir mindre ekonomiskt rationellt att kvinnan stannar hemma. Sant skulle dock kunna vara att båda parterna i ett förhållande är antingen höginkomsttagare eller låginkomsttagare. Detta skulle verka så att situationen inte ändrar sig angående inkomstklyftan i familjen. Kvinnor måste alltså höja sina löner. Kommer de upp på samma lönenivå eller på en högre än sina män skulle det enligt Beckers teori kunna ändra på situationen med fördelningen av hushållssysslor. Som det ser ut idag verkar de flesta medvetna om löneklyftorna mellan män och kvinnor. Härmed borde en naturlig följd vara att åtgärder vidtas, vilket förhoppningsvis resulterar i ett mindre lönegap. Ett alternativ skulle kunna vara en lagstiftning om kvinnliga och manliga löner.

Ser man på Parsons teori om roller i samhället är det både upp till kvinnor och män att ändra på de uppsatta normerna, vilket inte bör ses som en omöjlighet. Man måste se på äktenskapet som en symbios mellan en man och en kvinna. Som det belyses i detta arbete ter det sig mer som om det rör sig om en tävling där mannen går ut som vinnare för att han slipper utföra hushållssysslor. Man ska inte glömma bort att ett förhållande bygger på kärlek och tillit. Parsons teori förklarar äktenskapet som ett beroendeförhållande mellan den instrumentella och expressiva ledaren, där mannen står för familjens materiella behov och kvinnan för de känslomässiga behoven. Teorin beskriver visserligen familjen under 1950-talet och man kan anta att förutsättningarna för uppgiftsfördelningen har

ändrats. Gränserna mellan dem är troligtvis inte lika tydliga som tidigare även om beroendeförhållandet mellan mannen och hustrun fortfarande kvarstår. Ju mer samhället påverkar med tydligare jämställdhetsideal desto vagare borde gränserna mellan den instrumentella och den expressiva ledaren att bli.

Om man skulle förklara varför kvinnan tar det största ansvaret i hemmet med kulturella förklaringar skulle detta troligtvis bottna i biologiska förklaringar, det vill säga att det är kvinnan som föder barn och att det är kvinnan som måste förse barnet med mat om man inte väljer att göra det konstgjord väg. Enligt Lévi-Strauss teori verkar det som om det bara är slumpen vad som avgör om en syssla skall ses som kvinnlig eller manlig. Det verkar som att det är slumpen som gett kvinnan uppgiften att stå för merparten av det obetalda hemarbetet. Enligt teorin verkar det då inte omöjligt att ändra detta, även om det i realiteten kan vara svårt då manliga och kvinnliga sysslor är väl avgränsade.

Ser man situationen ur Hirdmans genuskontrakt, det vill säga att kvinnan tar på sig mer arbete för att ge mannen ett större utrymme, verkar kontraktet vara en naturlig förklaring till varför kvinnans situation ser ut som den gör idag. Trots att teorin om genuskontraktet verkar alltför strukturalistiskt och deterministiskt poängterat Hirdman att det finns undantag. Dessa undantag skulle kunna peka på att läget inte är helt hopplöst för någon kvinna. Att en kvinna kan bryta sig loss ur genuskontraktet bör visa på att fler kvinnor skulle klara det. Man kanske till och med skulle kunna se Anne-Marie Pålsson som ett exempel på att genuskontraktet faktiskt kan avbrytas. Den essentiella frågan är dock huruvida kvinnan verkligen vill bryta sig ur kontraktets klor, även om det fanns en möjlighet att göra det. Trots att hemarbetet fått en nedsvärtad bild och leder till att kvinnor inte har samma chanser till framgång på arbetsmarknaden samt att hemarbetet även bidrar till lägre löner för kvinnan, skulle man kunna diskutera om en karriär och en hög lön verkligen är det mest eftersträvarvärda som finns i livet.

I en statlig utredning från 1997 skrivs att redan nu skulle kvinnor som jobbar deltid tjäna på att gå upp i heltid. Det vill säga att de skulle få mer pengar kvar i plånboken om de jobbade och istället anlätade någon till att utföra hushållssysslor. Trots det väljer många att fortsätta arbeta deltid. Detta motiveras med att kvinnor lägger ett högt värde i att vara hemma med sin familj och sina barn. För personer med dessa preferenser kommer ett lägre pris på hushållsnära tjänster troligtvis inte i en större utsträckning påverka valet mellan deltid och heltidsarbete¹¹⁴.

5.4 Kommer avdragsrätten hjälpa eller stjälpa kvinnan?

Statistiken och teorierna skall nu speglas i ljuset av de tre feministiska teorierna för att utreda huruvida avdragsrätten hjälper eller stjälper kvinnan.

¹¹⁴ SOU 1997:17, s. 161 ff.

Med avstamp i liberalfeminismen är det uppenbart att denna gren av feminism anser avdragsrätten för hushållsnära tjänster som ett ypperligt tillfälle för yrkeskvinnor att frigöra sig från hushållsarbete och därmed få samma möjligheter som män att uppnå en topposition i samhällsstegen. Att de sedan, vilket radikalfeminister hävdar, klättrar på andra kvinnor för att nå upp till männens nivå ses som en naturlig del i samhället, eftersom människor alltid befunnit sig på olika nivåer i samhällshierarkin. Resultatet kommer inte att vara unikt enbart för kvinnor utan även män klättrar på andra män för att nå dit de vill.

Frågan blir hur solidariska olika kvinnogrupper bör vara gentemot varandra. Måste alla kvinnor befinna sig på samma nivå för att ett tillfredsställande feministiskt resultat skall uppnås. Radikalfeministerna menar att liberalfeministerna strävar efter att bli som männen. Detta berörs även av liberalfeministen Mary Wollstonecraft

”... de sällsynta kvinnor, som modigt har störtat sig ut ur sitt köns bestämda bana, är manliga själar som av misstag spärrats in i kvinnokroppar.”¹¹⁵

Kanske är det mer solidariskt gentemot andra kvinnor om i alla fall ett par kvinnor klättrar upp i samhällshierarkin. Detta skulle kunna öppna dörren för fler kvinnor genom att kvinnan därigenom får ett erkännande att hon faktiskt ligger på samma kompetensnivå som mannen. Måhända är det just kvinnors solidaritet som hållit kvinnan borta från toppositioner och höga löner. Pålsson uttalar sig i frågan och menar att det handlar om jämställdhet och inte jämlikhet. Resurserna i samhället kommer alltid att vara ojämnt fördelade. Genom förslaget kommer dock en jämställdhet mellan kvinnor och män inom samma branscher att uppstå. Det vill säga att det kommer att finnas lika många högavlönade respektive lågavlönade män som kvinnor.

Vad man heller i diskussionen inte kan bortse från är det faktum att flera kvinnor, främst av utländsk härkomst, arbetar svart. Detta innebär självklart vissa risker för dem plus att den inkomst de tjänar ofta ligger långt under en normalinkomst och därtill inte inkluderar några sociala förmåner. Man utläser en viss dubbelmoral i artikeln *Feminister om pigor*. Majoriteten av de feminister som har anlitat en städerska svart är emot en avdragsrätt för hushållsnära tjänster, mest kanske för att avdragsrätten skulle cementera tron att hemarbetet är en kvinnoyssla. De feminister som är emot en avdragsrätt för hushållsnära tjänster avlastar, sin filosofi till trots, hemarbetet på andra kvinnor för att hinna med sitt arbete och ha större möjligheter att lyckas i sin yrkeskarriär, vilket verkar vara den enda möjligheten i deras situation. Ytterligare en intressant synpunkt i artikeln *Feminister om pigor* är vad en av kvinnor hävdar; *att det förekommer ett omfattande karlfusk som man håller tyst om*. Det blir alltid en svartmålning av kvinnorna som anställt en städerska eller barnflicka svart, aldrig av männen. Det är inte de som har gått på knäna och beslutat att anställa någon bara för att de inte orkar med två arbeten.

¹¹⁵ Wollstonecraft (1997) s. 70

Intressant i debatten är även städbolagen från låglöneländer. Dessa välkomnas av Hans Karlsson i Dagens Industri. Frågan är om det bara är kvinnliga svenska medborgare som räknas in i pigdebatten. De litauiska städerskorna som kommer hit under ett par månader och städar tjänar visserligen betydligt mer än vad de skulle ha gjort i hemlandet, trots att lönen här i Sverige är tillräckligt låg för att kunna konkurrera med svarta löner. Skall man då inte se detta som en typ av utnyttjande? Är det legitimerat att svenska kvinnor lämnar över hushållsarbetet på litauiska kvinnor istället för kvinnor bosatta i Sverige?

Vad man även borde reagera på är att flera av de kvinnor som anställer svart och många av de högutbildade kvinnor som förespråkar en avdragsrätt för hushållsnära tjänster troligtvis hade haft råd att anställa vit arbetskraft. Pålsson menar att statusen på arbetet måste höjas, trots det är hon inte beredd att betala en priset av vad en vit städtjänst kostar idag.

Kan man på något sätt höja statusen för städjobbet? Det finns visserligen redan städjobb, eller lokalvårdarjobb, varav de flesta troligtvis innehåller av kvinnor. Anne-Marie Pålsson sa i en intervju angående den föraktfulla synen på hemarbete;

"Jag har, till min egen förvåning, spårat den tillbaka till kommunismens grundtankar - från Alexandra Kollontaj via Alva och Gunnar Myrdal - till dagens socialdemokrater och vänsterfeminister. Den tidiga feminismens kvinnor såg ner på hemarbete som de betraktade som inskränkande, hindrande och förnedrande."¹¹⁶

Vidare sa hon att en av hennes städerskor hade kommit till henne vid debattens början och sagt att hon (Pålsson) var den första som sagt att jobbet som städerska hade något värde¹¹⁷. I NA-debatt skrivs det att allt tal om "pigjobb" istället nedvärderar de arbetsinsatser, vilka redan idag genomförs inom lokalvården¹¹⁸.

Även Birgitta Olsson försökte, genom att själv erbjuda sina städtjänster under internationella kvinnodagen, att höja statusen på yrket och samtidigt få bort stämpeln om att yrket skulle vara en kvinnofälla¹¹⁹.

Intressant är även att det är flest kvinnor som tar ställning i frågan. Kan detta ses som ett indirekt erkännande att det faktiskt är kvinnans uppgift att ta hand om hushållssysslorna? Bridget Anderson menar att detta är ett sätt för kvinnan att slippa ta en konflikt med sin man. Frågan är varför kvinnan verkar vara den som ger upp först. Om kvinnan tycker att det är så plågsamt att alltid behöva plocka upp sin mans tvätt från golvet, varför låter hon den i så fall inte bara ligga?

¹¹⁶ SAF-tidningen (1995:3) Citat, s. 3

¹¹⁷ Ibid. s. 3

¹¹⁸ <http://na.se/artikel.asp?intId=807114&strType=ledare>

¹¹⁹ Göteborgs Posten (2000) s. 30

Ser man på frågan ur en mans synvinkel kan man, som Anders Karlsson gör, hävda att "Pigavdraget befriar männen från hemarbete". Vidare menar han att syftet med kvinnors kampfråga om att hushållsarbetet borde delas lika mellan kvinnor och män går förlorat och att män, vid ett införande av skattesubventioner för hemtjänster, inte kommer att få möjlighet att ta ansvar för barn och hushållsomsorg. Man borde dock enbart se avdragsrätten som en möjlighet och inte som ett tvång, vilket Karlsson verkar göra.

Två socialdemokratiska kvinnor skriver i DN-debatt att motståndarna till en avdragsrätt för hushållsnära tjänster borde ompröva sin omoderna syn på servicetjänster i hemmet. De skriver att det är tidsenligt att alla, oberoende av kön, skall kunna försörja sig själva. Det är enligt debattörerna naturligt att det moderna livet driver fram nya sätt att tänka och nya sätt att söka lösningar¹²⁰. Detta väcker frågan huruvida inte en arbetslös person, i detta fall främst en kvinna, skulle få en bättre självkänsla om hon faktiskt fick en egen inkomst istället för att vara bidragsberoende eller beroende av sin mans inkomst. Det finns många andra typer av jobb, vilka är accepterade av samhället men ändå har låg status. Många av dessa yrken, exempelvis lokalvårdare, innehas av kvinnor och invandrare. Frågan är om klyftan inte redan är så stor att det egentligen inte hade spelat någon roll om även en arbetsmarknad med hemnära tjänster öppnades för denna grupp av människor. Tittar man på Diaz studie verkar det i alla fall som om flertalet av de tillfrågade invandrarna ställde sig positiva till förslaget.

Ytterligare en klassfråga är att alla inte kommer att kunna utnyttja skattesubventionen. Främst finns det de som inte har råd. Här kan man återigen titta på Pålssons argument om jämställdhet och jämlikhet. Människor i olika samhällsgrupper har inte råd att köpa samma typer av varor och tjänster, det är sant. Men är det i detta fall rätt att staten går in och subventionerar något som faktiskt skulle kunna klassas som en lyxkonsumtion? Man skulle kunna jämföra med ROT-avdraget, vilket är en liknade subvention staten gjort. Här är det dock frågan om en tjänst som nästan alla vanliga privatpersoner, utan utbildning i hantverket, måste köpa, oavsett klass och inkomst. Städning är de flesta kompetenta till att utföra själva, medan inte många kan göra professionella tillbyggnader på sin fastighet.

5.5 Slutsats i debatten?

Man kan konstatera är att trenden inte pekar på att männen frivilligt kommer ta sitt ansvar i hemmen. Detta skulle kunna ändras om kvinnorna antingen börjar tjäna lika eller mer än sina män eller om exempelvis jämställdhetspropaganda kan påverka den samhälleliga normen så att män börjar ta sitt ansvar i hemmet. Att män tar sitt ansvar i hemmet skulle kunna

¹²⁰ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1422&a=346388>

vara det mest effektiva sättet att uppvärdera hushållsarbetet. Kvinnor borde kunna göra karriär på bekostnad av männen istället för på andra kvinnor. Tills dess att kvinnor har börjat ta fighten med männen och tills dess målet om en jämställd fördelning uppnås, skulle en avdragsrätt för hushållsnära tjänster kunna vara en räddning för flera kvinnor som vill ha mer tid att satsa på sin karriär och ett bra alternativ till svarta tjänster. Risken finns emellertid att tankesättet blir alltför elitistiskt när man menar att en läkare borde lägga sin energi på att göra det hon är bra på medan en lågutbildad kvinna tar över sysslorna i hemmet. Tanken att vissa människor enbart ska utföra vissa sysslor, som de är specialiserade på, förlorar dessutom helhetssynen på livet.

Litteraturförteckning

Abbot, Pamela & Wallace, Claire (1997) Introduktion till sociologi. Feministiska perspektiv, Lund, Studentlitteratur

Anderson, Bridget (2000) Doing the dirty work. The global politics of domestic labour, London, Zed Books

Becker, Gary S. (1973) "A theory of marriage" I Economics of the family, Schultz, Theodor, The University of Chicagopress

Delphy, Christine & Leonard, Diana (1992) Familiar exploitation. A new analysis of marriage in contemporary western societies, Polity Press

Diaz, Jose Alberto (1996) "Invandrare, hemhjälp och nya arbetsmarknader" I SOU 1996:151 Storstadskommittén. Bidrag genom arbete - en antologi, Stockholm, Fritzes

Gemzöe, Lena (2002) Feminism, Stockholm, Bilda Förlag

Lévi-Strauss, Claude (1971) "The Family." I Shapiro, Harry L. (red.) Man culture and society, Oxford University Press

Lindgren, Sven-Åke (2000) Ekonomisk brottslighet : ett samhällsproblem med förhinder, Lund, Studentlitteratur

Parsons, Talcott (1955) Family, socialization and interaction process, Glencoe, The Free Press

Platzer, Ellinor (2004) En icke-lag i sökljuset, Lund, Sociologiska institutionen

Platzer, Ellinor (2003) "Genuskontrakt och social differentiering. Om karriärfamiljers efterfrågan på hushållstjänster." I Mulinari, Diana, Sandell, Kerstin och Eva Schömer (red.) Mer än bara kvinnor och män, Lund, Studentlitteratur

Påhlsson, Robert (2005) "Likhet inför lagen" I Hunden klockan tre och fjorton – Rapport från juridikens tankevärld, Uppsala, Iustus förlag

Pålsson, Anne-Marie & Norrman, Erik (1994) Finns det en marknad för hemarbete? Stockholm, SNS Förlag

Wollstonecraft, Mary (1997) Till försvar för kvinnans rättigheter, Stockholm, Ordfront

Åmark, Klas (1991) "Den svenska modellen. Arbetarnas

fackföreningsrörelse och samverkan på svensk arbetsmarknad" I Åmark, Klas & Misgeld, Klaus (red.) Arbetsliv och arbetarrörelse. Modern historisk forskning i Sverige, Stockholm, Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek

Öberg, Lisa (1999) "Ett socialdemokratiskt dilemma. Från hembiträdesfråga till pigdebatt" I Florin, Christina, Sommestad, Lena och Wikander, Ulla (red.) Kvinnor mot kvinnor. Om systerskapets svårigheter, Stockholm, Nordstedts

Statliga utredningar

SOU 1984:15 Ekonomisk brottslighet i Sverige, Slutbetänkande av Kommissionen mot ekonomisk brottslighet, Stockholm, Liber

SOU 1994:43 Uppskattad sysselsättning - om skatternas betydelse för den privata sektorn, Betänkande av Tjänsteutredningen, Stockholm, Fritzes

SOU 1997:17 Skatter, tjänster och sysselsättning, Betänkande av Tjänstebeskattningsutredningen, Stockholm, Fritzes

SOU 1997:139 Hemmet, barnen och makten. Förhandlingar om arbete och pengar i familjen, Ahrne, Göran och Roman, Christine, Stockholm, Fritzes

SOU 1998:6 Ty makten är din... Myten om det jämställda Sverige, Betänkande från Kvinnomaktutredningen, Utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män, Stockholm, Fritzes

Proposition 1944:217, Utredning om hembiträden

Proposition 2003/04:163, ROT-avdrag

Motion 1997/98:A30

Motion 2004/05:Sk201 Ett jämställt ROT-avdrag

Motion 2004/05:Sk208 Införande av skatteavdrag för hushållstjänster

FiUB 37/2002 rd - RP 256/2002 rd, Regeringens (Finska) proposition med förslag till lag om ändring av 127 a § inkomstskattelagen

Artiklar

Att ha eller inte ha - feminister om pigor (1995) I Bang, nr 2.

Dagens Industri (1994) Debatt: "Och vilken timpenning har dubbelarbetande kvinnor?" Charlotte Cederschiöld, 1994-03-01

Dagens Industri (2005) "Vit städhjälp till svarta priser" Cecilia Aronsson, 2005-10-14

Dagens Nyheter (1995) Debatt: "Låt invandrare städa hemmen!" Björn Rosengren, 1995-12-17

Dagens Nyheter (2005) "Städhjälp stridsfråga inför valet" Henrik Brors, 2005-11-22

Göteborgs Posten (2000) Telefonintervju med Birgitta Olsson, 2000-03-08

Hirdman, Yvonne (2000) Om genuskontrakt. I Häften för kritiska studier, nr 2.

Hultman, Kristina (1995) Vad är det för fel med piga? I Bang, nr 2.

Nyberg, Anita (1997) Hemnära tjänster - kvinnornas befriare? I Kvinnovetenskaplig tidsskrift, nr 3.

SAF-tidningen (1995) Kvinnor & Karriär, nr 2.

SAF-tidningen (1995) nr 7.

Internetsidor

<http://skatteverket.se/rapporter/rapport200302/rapport200302.pdf> (Rapport om svartarbete 2005-06-11)

<http://www.vansterpartiet.se/cs-media/xyz/000027797.pdf> (Frågor och svar om skatteavdrag för hushållsnära tjänster 2005-09-25)

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1422&a=346388> (Inger Nordlander, Tullia von Sydow, DN-debatt, Ompröva synen på hushållstjänster 2005-10-20)

<http://na.se/artikel.asp?intId=807114&strType=ledare> (Lokalvård ska inte föraktas, 2005-10-25)

<http://www.di.se/Avdelningar/Artikel.aspx?stat=0&ArticleID=2005%5c10%5c14%> (Vit städhjälp till svarta priser 2005-10-14)

http://www.almega.se/Templates/T_2.asp?PN=740480 (Succé för hushållsavdrag 2005-12-04)

<http://di.se/Avdelningar/ArtikelUtskrift.aspx?ArticleId=1994\03\01\101&type=article> (Debatt: Och vilken timpenning har dubbelarbetande kvinnor? 2005-10-17)

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1422&a=346388&maNo=-1>
(Piglösning befriar män från hemarbete 2005-10-20)

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=147&a=173089&maNo=-1>
(Flera åtal för svartstädning i Göteborg 2005-09-14)

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=147&a=254747&maNo=-1> (Ny
dom öppnar för svartarbete 2005-09-14)

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1042&a=447537&previousRenderType=1> (Analys: Perssons nygamla löften 2005-09-25)

<http://survey.spirello.com/hemfrid/content/item.asp?iItemId=67&iNodeId=8>
(Hemfrids hemsida)

Rättsfall

NJA 1975 s. 298

NJA 1983 s. 826

Hovrättsdomar;

B 3257-03

B 3259-03

B 3149-03

B 3148-03

Bilaga, Finsk lagstiftning

127 a § ([24.11.2000/995](#))

Hushållsavdrag

En skattskyldig får från skatten dra av en del av de belopp som han eller hon har betalt för arbete som utförts i en bostad eller fritidsbostad som han eller hon använder (*hushållsavdrag*). Till avdrag berättigar normalt hushålls-, omsorgs- eller vårdarbete samt arbete som innebär underhåll eller ombyggnad av bostad eller fritidsbostad. Avdraget är högst 1 150 euro om året och beviljas endast i den utsträckning som den i 127 b § avsedda avdragbara delen av kostnaderna överstiger 100 euro. ([20.12.2002/1162](#))

Som normalt omsorgs- eller vårdarbete betraktas inte sådana hälso- och sjukvårdstjänster vilkas försäljning är skattefri enligt 34–36 § mervärdesskattelagen (1501/1993). Reparation eller installation av hushållsmaskiner eller anordningar i hushållet betraktas inte som sådant arbete som innebär underhåll av bostad.

Hushållsavdrag beviljas inte, om för samma arbetsprestation har erhållits stöd för närståendevård, servicesedel som beviljats av kommunen för social- och hälsovård, stöd som avses i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn, sysselsättningsstöd eller arbetsmarknadsstöd som betalas till arbetsgivare. Avdrag beviljas inte heller på basis av arbete för underhåll eller ombyggnad av bostad, om reparationsunderstöd för reparation av bostaden har beviljats av statens eller något annat offentligt samfunds medel. ([15.12.2003/1065](#))

Bestämmelserna i 1 mom. gäller också arbete som utförts i en bostad eller fritidsbostad som används av den skattskyldiges eller dennes makes eller bortgångna makes föräldrar, adoptivföräldrar eller fosterföräldrar eller av dessa personers släktingar i rätt uppstigande led eller dessa personers make. ([30.12.2004/1273](#))

4 mom. har tillfogats genom L 1273/2004, som trädde i kraft den 1.1.2005.

127 b § ([20.12.2002/1162](#))

Grunden för hushållsavdrag

Den skattskyldige får dra av

1) arbetsgivares socialskyddsavgift, obligatorisk arbetspensionsavgift, olycksfallsförsäkringspremie, arbetslöshetsförsäkringspremie och grupplivförsäkringspremie som den skattskyldige har betalt för sådant arbete som berättigar till hushållsavdrag samt dessutom 30 procent av den utbetalda lönen, ([30.12.2004/1273](#))

1 punkten har ändrats genom L 1273/2004, som trädde i kraft den 1.1.2005. Den tidigare formen lyder:

1) arbetsgivares socialskyddsavgift, obligatorisk arbetspensionsavgift, olycksfallsförsäkringspremie, arbetslöshetsförsäkringspremie och grupplivförsäkringspremie som den skattskyldige har betalt för sådant arbete som berättigar till hushållsavdrag samt dessutom 10 procent av den utbetalda lönen,

2) 60 procent av en ersättning för sådant arbete som berättigar till hushållsavdrag och som har betalats till en i förskottsuppbörsregistret införd person som avses i 25 § lagen om förskottsuppbörd (1118/1996) och som idkar skattepliktig verksamhet, och

3) 60 procent av en ersättning för normalt hushålls-, omsorgs- och vårdarbete som har betalats till ett allmännyttigt samfund som avses i 22 § i denna lag.

127 c § ([24.11.2000/995](#))

Hur hushållsavdraget görs

Hushållsavdraget görs i första hand från inkomstskatten till staten. Avdraget görs från skatten på förvärvsinkomsten och skatten på kapitalinkomsten enligt förhållandet mellan dessa skattebelopp. Avdraget från skatten på förvärvsinkomsten görs sedan övriga avdrag gjorts och före underskottsgottgörelsen. Till den del avdraget överstiger beloppet av inkomstskatten till staten, görs avdraget från kommunalskatten, den försäkrades sjukförsäkringspremie och kyrkoskatten enligt förhållandet mellan dessa skatter.

Makar beviljas hushållsavdrag på det sätt som de har yrkat innan beskattningen för det skatteår som avdraget gäller har slutförts. Om avdraget inte kan göras så som makarna yrkat, beviljas det i första hand den make vars inkomstskatt till staten för förvärvs- och kapitalinkomster efter avdragen från skatten är större. Till den del hushållsavdraget eller en del av det inte kan göras från inkomstskatten för den make som yrkat avdrag, avdras det icke avdragna beloppet från den andra makens skatter på samma sätt som det skulle ha dragits av om den andra maken själv hade yrkat avdrag.